

Selvitys tunnistamiseen liittyvistä vahingonkorvauskysymyksistä (Olli Norros)

Viestintäviraston julkaisuja

004/2016 J

KUVAILELEHTI

Julkaisija

Viestintävirasto

Asiakirjan päivämäärä

14.4.2016

Tekijät	Asiakirja laji	Toimeksiantaja
Olli Norros	Julkaisu	Viestintävirasto
Asiakirjan nimi		
Selvitys tunnistamiseen liittyvistä vahingonkorvauskysymyksistä		
Tiivistelmä		
<p>Vahvan sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajat, jotka ovat tehneet Viestintävirastoon tunnistus- ja luottamuspalvelulain (617/2009) mukaisen ilmoituksen ja jotka täyttävät lain vaatimukset, muodostavat 1.5.2017 alkaen sähköisen tunnistamisen luottamusverkoston.</p> <p>Luottamusverkostossa on kaksi erilaista tunnistuspalveluiden tarjoamisen roolia. Tunnistuspalvelun tarjoaja voi tarjota sähköisiä tunnistusvälineitä loppukäyttäjille (<i>välineen tarjoaja</i>) tai se voi välittää tunnistustapahtumia sähköisten palveluiden tarjoajille (<i>tunnistusvälityspalvelu</i>). Luottamusverkoston toimintamallin tavoitteena on, että sähköiset asiointipalvelut voivat hankkia sähköistä tunnistamista asiointipalveluunsa keskitetysti tunnistusvälityspalvelulta tarvitsematta tehdä sopimuksia kaikkien tunnistusvälineen tarjoajien kanssa.</p> <p>Vahvan sähköisen tunnistusvälineen hakija on välinettä myönnettäessä tunnistettava luotettavasti jollain laissa määritellyllä tavalla (<i>ensitunnistaminen</i>). Tunnistusvälineen tarjoaja voi lain 17 §:n mukaisesti tunnistaa välineen hakijan vastaavan tasoisella sähköisellä tunnistusvälineellä (<i>ensitunnistamisen ketjutus</i>).</p> <p>Luottamusverkoston ja ensitunnistamisen ketjuttamisen toimintamalleihin liittyy kysymyksiä vahingonkorvausvastuusta. Viestintävirasto on teettänyt tämän vahingonkorvausoikeudellisen selvityksen sopimusten solmimisen tueksi luottamusverkoston jäseninä olevien vahvan sähköisen tunnistamisen tarjoajien välillä.</p> <p>Viestintävirasto esittää selvitykseen seuraavat tarkentavat huomiot:</p> <p>1) Viestintävirasto tulkitsee tunnistus- ja luottamuspalvelulain 17.4 §:ää siten, ettei sitä ole luettava ehdottomana käyttäjän oikeutena, kuten selvityksessä sivuilla 5 ja 26 on lain sanamuodon perusteella esitetty. Viestintäviraston tulkinnan mukaan säännös tarkoittaa sitä, että ensitunnistamista on tarjottava muille palveluntarjoajille, mutta kukin tunnistusvälineiden tarjoaja päättää itse, kenen tekemää ensitunnistamista se haluaa hyödyntää. Toisen palveluntarjoajan ensitunnistamisen hyödyntämiseen liittyy lain 17.4 §:n ankara vastuu.</p> <p>2) Luku 4.3 (Tunnistuksen välittäjä - tunnistusvälineen haltija) on kirjoitettu sellaisen tunnistusvälityksen tarjoajan näkökulmasta, joka toimii vain tässä roolissa. Myös tunnistusvälinettä tarjoava yhteisö voi toimia ja toimii myös välityspalvelun roolissa, jos se välittää tunnistustapahtumia itse suoraan asiointipalvelulle. Tällöin luvussa 4.3 välityspalvelun vastuusta suhteessa tunnistusvälineen haltijaan lausutut asiat eivät ole relevantteja. Tunnistusvälineen haltijan ja välityspalvelun välillä on tällaisessa tilanteessa sopimus, sillä tunnistusväline on hankittu toimijalta, joka sekä tarjoaa välineen käyttäjälle että toimii välityspalveluna sähköiselle asiointipalvelulle.</p> <p>3) Lain 617/2009 nimike on selvityksen tekemisen jälkeen muutettu <i>laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista</i> (muutos 533/2016)</p>		
Avainsanat		
Sähköinen tunnistaminen, luottamusverkosto, ensitunnistamisen ketjutus, vastuut		
Sarjan nimi		
Viestintäviraston julkaisuja		
Kokonaissivumäärä	Kieli	Luottamuksellisuus
44	suomi	julkinen
Jakaja	Kustantaja	
-	-	

Sisältö

1	Tehtävänasettelu ja rajaukset	4
2	Keskeisiä käsitteitä.....	4
3	Sovellettavista vahingonkorvausnormeista yleisesti	5
3.1	TunnL 17.4 §.....	5
3.2	Vahingonkorvauslaki	7
3.3	Sopimusperusteista vastuuta koskevat säännöt	8
3.4	Henkilötietolain 47 §	9
3.5	Muita ajateltavissa olevia korvausnormeja	9
4	Vahingonkorvausnormien soveltuvuus eräissä henkilösuhteissa	11
4.1	Yleistä	11
4.2	Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija – tunnistusvälineen haltija	12
4.2.1	Sopimusperusteista vastuuta koskevat säännöt.....	12
4.2.2	Henkilötietolain 47 §:n mukainen vastuu	16
4.2.3	Vahingonkorvauslain mukainen vastuu	17
4.2.4	TunnL 17.4 §:n merkitys	21
4.3	Toissijaisen ensitunnistuksen tekijä – tunnistusvälineen haltija	23
4.4	Luottamusverkoston jäsenten keskinäissuhteet.....	24
4.4.1	Yleistä	24
4.4.2	Takautumiskysymyksiä koskevat yleiset säännöt	25
4.4.3	TunnL 17.4 §:n merkitys	28
4.5	Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija – sivullinen vahingonkärsijä	29
4.6	Tunnistuksen välittäjä – tunnistusvälineen haltija.....	32
5	Keskeisiä vahinkotilanteita	33
5.1	Yleistä	33
5.2	Tunnistusvälineen toimimattomuus	33
5.3	Identiteettivaras tekee oikeustoimia toisena henkilönä esiintyen.....	36
5.4	Tunnistuspalvelun tarjoajan keräämiä tietoja päätty tietomurron tekijän käsiin	38
6	Lähteet	41

1 Tehtävänasettelu ja rajaukset

Tehtäväkseni on annettu laatia selvitys keskeisistä vahingonkorvauskysymyksistä, joita liittyy vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain (7.8.2009/617, jäljempänä "TunnL") 2 § 1 kohdassa tarkoitettavaan vahvaan sähköiseen tunnistamiseen.

Selvityksen pääpaino on normipohjan ja systematiikan tason asioissa kuten kysymyksen tulevien vahingonkorvausnormien tunnistamisessa ja niiden soveltumisen sekä keskinäisten suhteiden tarkastelussa. Näiden asioiden lisäksi yksittäisissä vahinkotilanteissa saatetaan tietysti joutua arvioimaan myös yleisempiä vahingonkorvausoikeudellisia kysymyksiä, kuten vahinkoa aiheuttaneen menettelyn tuottamuksellisuutta, menettelyn syy-yhteyttä korvattavaksi vaadittuun vahinkoon, korvattavien vahinkojen määräytymistä ja vahingonkorvausvastuun vanhentumista. Tällaisia aiheita ei käsillä olevassa selvityksessä kuitenkaan käsitellä kuin vain niiltä osin kuin soveltamisympäristö eli tunnistuspalveluiden tarjoaminen nostaa esiin erityisiä soveltamiskysymyksiä. Selvityksen lukijalla oletetaan olevan perustiedot vahingonkorvausoikeudesta.

Selvitys rajataan ainoastaan kansalliseen luottamusverkostoon ja kotimaisena pidettävän *tunnistusvälineen haltijan tai tällaisen hakijan tunnistamiseen* ja siten kansallisen oikeuden mukaan määräytyviin vahingonkorvauskysymyksiin. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa 910/2014¹ säädetään vastuukysymyksistä rajat ylittävässä tunnistamisessa (11 artikla), mutta näitä tilanteita ei selvityksessä siis lainkaan tarkastella. Todettakoon, että asetuksen 13 artiklassa säädetään luottamuspalvelun tarjoajan vastuusta myös muissa kuin rajat ylittävissä tilanteissa, mutta saamani pohjatiedon mukaan tunnistuspalvelua ei pidetä asetuksen 3 artiklan 16 kohdassa tarkoitettavana luottamuspalveluna, eikä 13 artiklakaan siten sovellu. Asetuksen 13 artiklaa itseäänkin on tosin sen 3 kohdan mukaan sovellettava kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti.

Selvitys etenee yleisistä kysymyksistä erityisiin ja on rakenteeltaan seuraava. Aluksi (jakso 2) käydään läpi eräitä selvityksen kannalta keskeisiä käsitteitä. Tämän jälkeen (jakso 3) luodaan yleiskatsaus niihin vahingonkorvausnormeihin, jotka saattavat tulla sovellettavaksi tunnistamiseen liittyvissä vahinkotilanteissa. Normien yleisesittelyn jälkeen arvioidaan kysymystä niiden soveltumisesta eri henkilörelaatioissa ja erityisesti normien keskinäisiä suhteita (jakso 4). Selvityksen viimeisessä osassa (jakso 5) tarkastelu etenee konkreettisten vahinkotilanteiden tasolle.

2 Keskeisiä käsitteitä

Sähköiseen tunnistamiseen ja siihen liittyvien vastuukysymysten käsittelyyn liittyy eräitä käsitteitä, joiden määrittely on selvityksen aluksi paikallaan.

Tunnistamisella tarkoitetaan tässä selvityksellä samaa kuin mitä TunnL:ssa tarkoitetaan *vahvalla sähköisellä tunnistamisella* eli "henkilön yksilöimistä ja tunnisteiden aitouden ja oikeellisuuden todentamista sähköistä menetelmää käyttämällä" lain 2 § 1 kohdassa tarkemmin säädettyä tavalla.

Ensittunnistamisella tarkoitetaan TunnL 2 § 6 kohdan mukaisesti "tunnistusvälineen hakijan henkilöllisyyden todentamista välineen hankkimisen yhteydessä" eli toisin sanoen henkilön tunnistamista siinä tarkoituksessa, että hänelle myönnetään sähköinen tunnistusväline.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 910/2014, annettu 23 päivänä heinäkuuta 2014, sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta.

Toissijaisella ensitunnistamisella tarkoitetaan sellaista ensitunnistamista, joka perustuu toisen palveluntarjoajan myöntämään sähköiseen tunnistusvälineeseen. Sillä seikalla, onko aiempikin tunnistus ollut ensitunnistuksena toissijainen, eli onko aiempi ensitunnistus perustunut tunnistusvälineen hakijan henkilökohtaisen tunnistamisen sijasta edelleen aiemman palveluntarjoajan myöntämään tunnistusvälineeseen, ei ole käsitteen kannalta merkitystä.

Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijalla tarkoitetaan ensitunnistuksen tekijää eli sitä tunnistuspalvelun tarjoajaa, joka myöntää asiakkaalle tämän hakeman tunnistusvälineen.

Luottamusverkostolla tarkoitetaan TunnL 12a §:ssä tarkoitettavaa tunnistuspalvelun tarjoajien verkostoa, johon palveluntarjoaja TunnL 12a.1 §:n mukaan automaattisesti liittyy tehdessään lain 10 §:n mukaisen, pakollisen ilmoituksen Viestintävirastoon.

3 Sovellettavista vahingonkorvausnormeista yleisesti

3.1 TunnL 17.4 §

TunnL 17.4 § kuuluu seuraavasti:

”Olemassa olevan vahvan sähköisen tunnistusvälineen avulla on voitava hakea vastaavan tasoista sähköistä tunnistusvälinettä. Aiempaan tunnistukseen luottava vahvan sähköisen tunnistuspalvelun tarjoaja vastaa mahdollisesta tunnistuksen virheellisyydestä suhteessa vahingon kärsineeseen.”

Säännöksen 1 virkkeessä säädetään palveluntarjoajan velvollisuudesta hyväksyä toissijainen ensitunnistus uutta tunnistusvälinettä haettaessa. Säännöksen 2 virkkeessä säädetään toissijaiseen ensitunnistukseen liittyvästä vahingonkorvausvastuusta. TunnL 17.4 § kattaa sanamuotonsa mukaan ainoastaan yhden vahinkotilanteen eli tunnistuksen virheellisyyden. Toisin sanoen, jos palveluntarjoaja aiheuttaa tunnistusvälineen hakijalle vahinkoa jollakin muulla tavalla, esimerkiksi kieltäytymällä TunnL 17.4 § 1 virkkeen vastaisesti hyväksymästä toissijaista ensitunnistusta tai viivyttämällä aiheuttomasti uuden tunnistusvälineen myöntämisessä, palveluntarjoajan vastuuta tunnistusvälineen hakijaa kohtaan olisi arvioitava muulla kuin TunnL 17.4 §:n perusteella.

Se, mitä tunnistuksen virheellisyydellä TunnL 17.4 §:ssä tarkkaan ottaen tarkoitetaan, jää lain ja sen esitöiden perusteella jossakin määrin avoimeksi. Selvää on, että virheen täytyy olla olemassa ainakin toissijaisen ensitunnistajan ja tunnistusvälineen hakijan välillä, koska jos tunnistus tapahtuu tässä henkilösuhteessa oikein, toissijaisen ensitunnistajan menettely ei voi olla syy-yhteydessä mihinkään vahinkoon.

Saatetaan kuitenkin kysyä, koskeeko TunnL 17.4 § a) kaikkia tilanteita, joissa uutta tunnistusvälinettä liikkeeseen laskettaessa tapahtuu tunnistamisen virhe, vai ainoastaan b) tilanteita, joissa aiempaan tunnistamiseen liittyvä virhe välittyy toissijaisen ensitunnistajan liikkeeseen laskemaan tunnistusvälineeseen. Jos omaksutaan jälkimmäinen eli suppeampi tulkinta, voidaan lisäksi pohtia sen seikan merkitystä, mihin ajankohtaan aiemman tunnistuspalvelun virhe kohdistuu. On huomattava, että aiemman tunnistuspalvelun virhe saattaa olla tapahtunut b)(1) jo aiempaa tunnistusvälinettä liikkeeseen laskettaessa tai vasta b)(2) silloin, kun tunnistusvälinettä käyttäen haetaan uutta tunnistusvälinettä. Esimerkkinä jälkimmäisestä tilanteesta voidaan mainintaa sellainen, jossa joku toisen tunnistusvälineen luvatta haltuunsa saanut hakee sillä uutta tunnistusvälinettä. TunnL 17.4 § 2 virkkeen vastuusäännöksen sanamuodon puolesta

kaikki tässä eritellyt vahinkotilanteet voisivat ainakin periaatteessa sopia säännöksen alaan. Säännöksen esitöistä ei saada tältä osin tulkinta-apua.

On kuitenkin huomattava, että vastuusäännöksen alkuperäisversion, silloisen TunnL 17.2 §:n, soveltamisala rajautui säännöksen melko yksiselitteisen sanamuodon perusteella edellä esitetyistä tulkintavaihtoehdoista ainoastaan suppeimpaan eli b)(1):een. TunnL 17.2 § 3–4 virke (617/2009) kuului seuraavasti (korostus tässä):

”Tunnistuspalvelun tarjoajien on sopimuksessaan määriteltävä, kuinka vastuu mahdollisesta alkuperäisen ensitunnistamisen virheellisyydestä niiden keskinäisessä suhteessa jakaantuu. Suhteessa vahingon kärsineeseen vastaa se tunnistuspalvelun tarjoaja, joka luottaa toisen tekemään ensitunnistamiseen.”

Nykyisen TunnL 17.4 §:n esitöissä ei viitata siihen, että säännöksen soveltamisalaa olisi tarkoitus aiempaan TunnL 17.2 §:ään nähden laajentaa muunlaisiin kuin aiemmas-ta ensitunnistamisesta johtuviin virhetilanteisiin. Tämä ei ole mahdotonta, kun vastuusäännöksen sanamuotoa kuitenkin on muutettu, mutta lainsäädäntöteknisesti menettelytapa olisi epätavallinen.

Vahingonkärsijän kannalta olisi tietysti edullista, jos pakottavan ja sisällöllisesti ankaran TunnL 17.4 §:n soveltamisalaa tulkittaisiin mahdollisimman laajasti. Palveluntarjoajan näkökulmasta asetelma on päinvastainen. Toissijaisen ensitunnistajan kannalta TunnL 17.4 § on ankara säännös, koska palveluntarjoaja joutuu säännöksen sanamuodon perusteella vastuuseen omasta tuottamuksestaan riippumatta ja vielä siten, ettei hänellä edes ole mahdollisuutta kieltäytyä luottamasta aiempaan ensitunnistukseen. Vastuun ankaruudessa saatetaan nähdä selkeähkö aste-ero sen suhteen, kattaako toissijaisen ensitunnistajan vastuu ainoastaan aiemman ensitunnistuksen virheet vai myös virheet alun perin oikein myönnettyä tunnistusvälinettä käytettäessä. Suppeammassakin tulkintavaihtoehdossa toissijaisen ensitunnistajan on hyväksyttävä se, että hän joutuu luottamaan toisen palveluntarjoajan menettelyyn aiempaa tunnistusvälinettä myönnettäessä. On kuitenkin vielä ankarampaa, jos palveluntarjoaja joutuu luottamaan aiemman ensitunnistajan palvelun toimivuuteen myös sen haltijan hakiessa uutta tunnistusvälinettä ja lisäksi tietysti itse hakijaan.

Tarkasteltava tulkintakysymys on nähdäkseni aidosti epäselvä. Jos kahdesta tulkintavaihtoehdosta on silti valittava toinen, pidän jossakin määrin perustellumpana sitä, että nykyinen TunnL 17.4 § koskee ainoastaan aiemmasta ensitunnistuksesta johtuvia virheitä kuten aiempi TunnL 17.2 §.

TunnL 17.4 §:n sanamuodosta ei ole luettavissa rajoituksia sille, minkälaisia säännöksen alaan kuuluvat tunnistamisen virheet voivat olla sisällöllisessä mielessä. Oikeuskirjallisuudessa Ponka jakaa tunnistuksen virhetilanteet kahteen ryhmään: Yhtäältä *virheelliseen positiiviseen tunnistamiseen*, jossa väärä henkilö tunnistetaan tietyksi henkilöksi, ja toisaalta *virheelliseen negatiiviseen tunnistamiseen*, jossa oikeaa henkilöä ei tunnisteta tietyksi henkilöksi.²

Edellä esitetystä tulkinnasta, jonka mukaan TunnL 17.4 § koskee ainoastaan aiemman ensitunnistuksen virheen välittymistä toissijaiseen ensitunnistukseen, näyttää kuitenkin seuraavan, että säännös voi käytännössä tulla sovellettavaksi ainoastaan virheellisen positiivisen tunnistamisen tilanteissa. Asetelma, jossa aiempi negatiivisesti virheellinen ensitunnistus – eli tunnistamisen epäonnistuminen – johtaa uuteen mutta negatiivisesti virheelliseen ensitunnistamiseen – eli toiseen toimimattomaan tunnistusvälineeseen – vaikuttaa loogisesti mahdottomalta. Tilanne, jossa tunnistusvälineen toimimattomuus

² Ponka 2013 s. 401.

aiheuttaa sen haltijalle vahinkoa, on sinänsä mahdollinen ja merkityksellinen mutta jää siis kuitenkin TunnL 17.4 §:n soveltamisalan ulkopuolelle. Tunnistusvälineen toimimattomuuteen vahinkotilanteena palataan selvityksen jaksossa 5.2 (s. 33–).

TunnL 17.4 §:n soveltamisalaa ei ole rajattu vahingonkärsijän henkilön tai roolin mukaan. Toissijaisen ensitunnistuksen tekijä voi siten joutua säännöksen perusteella vastuuseen paitsi uuden tunnistusvälineen hakijaa myös muuta kuten sellaista henkilöä kohtaan, jona esiintyen identiteettivaras hakee uuden tunnistusvälineen, jos taustalla on aiemman ensitunnistamisen virhe.

Kuten jo todettiin, TunnL 17.4 §:n mukainen vahingonkorvausvastuu ei säännöksen sanamuodon perusteella edellytä vahingonaiheuttajan *tuottamusta* eli tahallista tai huolimattonta menettelyä, vaan vastuu on tuottamuksesta riippumattonta eli niin sanottua *ankaraa vastuuta*. Toisin sanoen, vaikka toissijaisen ensitunnistuksen tekevä palveluntarjoaja olisi uutta tunnistusvälinettä myöntäessään menetellyt kaikin puolin huolellisesti, se ei voi kieltäytyä korvaamasta vahinkoa, joka on seurausta toissijaisen ensitunnistuksen virheellisyydestä. Vastuun riippumattomuus tuottamuksesta merkitsee poikkeusta vahingonkorvausoikeutemme päälinjasta eli vastuun tuottamusperusteisuudesta.³ Lisäksi on huomattava, että TunnL 17.4 §:n mukainen vastuu ei liioin edellytä minkään TunnL:sta seuraavan velvollisuuden rikkomista, kuten erityislakien vahingonkorvaussäännökset tyypillisesti, vaan vastuun riittää edellä todetulla tavalla laukaamaan aiemmasta ensitunnistamisesta alkunsa saanut tunnistamisen virhe.

3.2 Vahingonkorvauslaki

Vahingonkorvauslaki (31.5.1974/412, jäljempänä "VahKorvL") on sopimuksenulkoista vahingonkorvausvastuuta koskeva yleislaki. Pääsääntö on, ettei VahKorvL "koske sopimukseen perustuvaa tai muussa laissa säädettyä korvausvastuuta" (VahKorvL 1:1). Rajauksella on keskeinen merkitys myös tunnistamiseen liittyvissä vahingonkorvauskysymyksissä; VahKorvL voi tulla sovellettavaksi vain niiltä osin, kuin erityislainsäädännöstä tai sopimusperusteista vastuuta koskevista periaatteista ei muuta seuraa.

VahKorvL:n mukainen vastuu on sidottu tietyiltä osin korkeampiin edellytyksiin verrattuna muihin, tunnistuspalveluiden yhteydessä kysymykseen tuleviin vahingonkorvausnormeihin. VahKorvL:n mukainen vastuu edellyttää vahingonaiheuttajan tuottamusta (VahkorvL 2:1.1) toisin kuin TunnL 17.4 §:n ja henkilötietolain (22.4.1999/523, jäljempänä "HenkTL") 47 §:n mukainen vastuu. Toisaalta erona suhteessa sopimusvastuuseen on se, että kun sopimusvastuussa vahingonaiheuttajan tuottamukseen liittyvä näyttötaakka yleensä kääntyy vahingonaiheuttajalle,⁴ VahKorvL:n mukaisessa vastuussa on lähtökohtana se, että vahingonkärsijän on pystyttävä osoittamaan vahingonaiheuttajan toiminnan tuottamuksellisuus.⁵ Tunnistamisessa tapahtuneiden virheiden osalta tämä voi olla hyvin vaikeaa, koska vahingonkärsijällä ei lähtökohtaisesti ole mahdollisuutta saada selvitystä vahinkoon johtaneista tapahtumista tunnistuspalveluiden tarjoajan organisaatiossa. Toinen asia on, ettei kuvattu pääsääntö todistustaakan kuulumisesta vahingonkärsijälle ole poikkeukseton, vaan tästä saatetaan tapauskohtaisiin syihin poiketa.⁶

Toinen keskeinen rajoitus on se, että henkilö- ja esinevahingoista erilliset taloudelliset vahingot eli niin sanotut *puhtaat varallisuusvahingot* tai lyhyemmin varallisuusvahingot voivat tulla VahKorvL:n nojalla korvattavaksi vain erityisedellytyksin. Varallisuusvahn-

³ Vastuun tuottamusperusteisuudesta oikeutemme mukaisena lähtökohtana ks. esimerkiksi Ståhlberg – Karhu 2013 s. 73.

⁴ Aiheeseen palataan jaksossa 3.3 (s. 8–).

⁵ Ks. esimerkiksi Ståhlberg – Karhu 2013 s. 44.

⁶ Ks. esimerkiksi KKO 1989:7.

ko voi tulla VahKorvL 5:1:n mukaan korvattavaksi vain, jos vahinko on aiheutettu a) rikoksella tai b) julkista valtaa käytettäessä taikka jos sen korvaamiselle katsotaan olevan c) ”erittäin painavia syitä”. Vastaavaa rajoitusta ei ole sen enempää TunnL 17.4 §:n, HenkTL 47 §:n kuin sopimusoidellisten periaatteidenkaan mukaisessa vastuussa, vaan näitä normistoja sovellettaessa varallisuusvahingot tulevat korvattavaksi yhtä lailla kuin muutkin vahinkolajit.

Lienee harvinaista, joskaan ei aivan poikkeuksellista, että tunnistuspalvelun tarjoaja syyllistyisi vahinkoa aiheuttaessaan rikokseen.⁷ Julkisen vallan käyttöä tunnistuspalveluiden tarjoamiseen ei liity ainakaan silloin, kun vahingonaiheuttaja on yksityinen yritys kuten teleoperaattori tai luottolaitos, mutta jos tunnituksen tekee viranomaisena, tilannetta on arvioitava eritellymin. – Todettakoon, että läheskään kaikessa viranomaistoiminnassa ei ole kysymys VahKorvL 5:1:ssä tarkoitettavasta julkisen vallan käytöstä.

Sikäli kuin tunnistuspalvelun tarjoajan vahinkoa aiheuttava toiminta ei merkitse rikosta eikä julkisen vallan käyttöä, varallisuusvahingon tuleminen korvattavaksi edellyttää VahKorvL 5:1:n mukaan erittäin painavien syiden käsillä oloa. Erittäin painavien syiden täyttymisestä on kohtalainen joukko KKO:n ratkaisuja. Puoltoperusteina on nostettu esiin muun muassa vahinkoa aiheuttaneen teon hyvän tavan vastaisuus, oikeussuhteen sopimuksenkaltaiset piirteet, vahingonkärsijän luottamusasema suhteessa vahingonaiheuttajaan, vahingonaiheuttajan tuottamuksen aste ja vahingonkärsijän korvaustarve.⁸

3.3 Sopimusperusteista vastuuta koskevat säännöt

Tunnistuspalvelun tarjoajan vahingonkorvausvastuu saattaa tulla arvioitavaksi myös sopimusperusteista vahingonkorvausvastuuta koskevien sääntöjen perusteella. Sopimusperusteisesta vastuusta ei ole laissa sentyyppistä yleissäädöstä kuin mitä VahKorvL on sopimuksenukoisessa vahingonkorvauksessa, vaan sopimusperusteista vastuuta koskevat yleiset opit ovat lakiin kirjaamatonta oikeutta, minkä lisäksi osaan sopimusoidellisista erityislaeista sisältyy säännöksiä vahingonkorvauksesta. Sikäli kuin sopimussuhdetta mahdollisesti koskevasta pakottavasta laista ei muuta seuraa, sopimusperusteista vahingonkorvausta koskevat säännöt kuuluvat sopimusvapauden piiriin. Sopimusperusteista vastuusta voidaan siten sopimusvapauden rajoissa laajentaa tai supistaa verrattuna siihen, mitä se erityislain tai lakiin kirjaamattomien sääntöjen mukaan olisi.

Sopimusvastuun soveltamisala määrittyy sen mukaan, onko vastuun perustaksi väitetty tapahtuma sopimuksessa perustetun suoritusvelvollisuuden täyttämättä jääminen vai jokin muu olosuhde. Sillä seikalla, onko osapuolten välillä jotakin asiaa koskeva sopimus – eli sanotaanko osapuolten olevan sopimussuhteessa – ei ole itsessään merkitystä, vaan ratkaisevaa on nimenomaan korvausvastuun väitetty peruste.⁹ Tarkkaan ottaen edes sillä, perustuuko rikotuksi tullut suoritusvelvollisuus nimenomaan molemminpuolisesti velvoittavaan sopimukseen, ei ole merkitystä, vaan asian ydin on se, perustuuko rikottu velvoite velallisen antamaan *oikeustoimeen*. Sopimushan voidaan analyttisesti ymmärtää eräänlaiseksi toisiaan edellyttävien oikeustoimien kimpuksi.¹⁰ Sopimusperusteisen vahingonkorvausvastuun päätarkoitukseksi voidaan ymmärtää sopimusrikkomuksesta kärsivän osapuolen hyvittäminen saattamalla hänet siihen taloudel-

⁷ Ks. kuitenkin TunnL 48 § viittauksin henkilörekisteririkosta ja henkilörekisteririkkomuksesta koskeviin rangaistussäännöksiin.

⁸ Ks. yleisesti esimerkiksi Hemmo 2005 s. 154–155.

⁹ Norros 2015 s. 83 sekä samansuuntaisesti myös Hemmo 1998 s. 21, Kaisto 2015 s. 23–24 ja Rudanko DL 2009 s. 544–545.

¹⁰ Ks. oikeustoimilähtöisestä ajattelutavasta yleisesti Kaisto 2015 s. 22–25, Kaisto – Lohi 2013 s. 26–27, Lohi BLF 2008 s. 59 ja Norros 2012 s. 54.

liseen asemaan, johon hän olisi päässyt, jos sopimus olisi täytetty oikein. Sopimusperusteinen vahingonkorvausvastuu turvaa näin sopimuksen sitovuutta yhdessä muiden sopimusrikkomuksen seuraamusten kanssa.¹¹

3.4 Henkilötietolain 47 §

Joissakin tunnistuspalveluihin liittyvissä vahinkotilanteissa saattaa tulla sovellettavaksi myös HenkTL:n vahingonkorvaussäännös 47 §. Säännöksen mukaan HenkTL 3 § 4 kohdassa tarkoitettava "[r]ekisterinpitäjä on velvollinen korvaamaan sen taloudellisen ja muun vahingon, joka on aiheutunut rekisteröidylle tai muulle henkilölle tämän lain vastaisesta henkilötietojen käsittelystä". Jos tunnistuspalvelun tarjoaja esimerkiksi laiminlyö noudattaa HenkTL 32–35 §:n säännöksiä tietoturvallisuudesta ja tietojen säilytyksestä, ja näin avaa mahdollisuuden tietomurtoon, henkilötietonsa palveluntarjoajalle luovuttanut voi vaatia HenkTL 47 §:n nojalla korvausta mahdollisesti kärsimästään vahingosta.

HenkTL 47 § on vahingonkorvaussäännöksenä laaja-alainen ja vahingonkärsijän kannalta edullinen. Kuten säännöksen sanamuodosta käy ilmi, vastuu on rekisterinpitäjän tuottamuksesta riippumaton.¹² Vastuu kattaa ilman erityisiä korvausedellytyksiä varallisuusvahingot ja, vahingonkorvausoikeutemme päälinjoista poiketen, myös henkisen kärsimyksen.¹³

Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio ovat 18.12.2015 päässeet kolmikantaneuvotteluissa sopuun EU:n tietosuojauudistuksesta. Tässä yhteydessä julkaistiin englanninkielinen asetuseräluonnos. Asetuseräluonnoksen 77 artiklassa säädetään vahingonkorvausvastuusta tavalla, joka poikkeaa HenkTL 47 §:stä kahdessa keskeisessä suhteessa. Ensinnäkin, asetuksen nojalla korvausvastuuseen voi joutua paitsi rekisterinpitäjä (*controller*) myös tietojen käsittelijä (*processor*) toisin kuin sovellettaessa HenkTL 47 §:ää, joka koskee vain rekisterinpitäjää. Toiseksi, asetuksen mukainen vastuu on käännettyyn todistustaakkaan perustuvaa tuottamuvastuuta (77(3) artikla) eikä HenkTL 47 §:n tavoin ankaraa vastuuta. Asetuksen on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2018.

Käsillä olevassa selvityksessä asetuseräluonnokseen ei kiinnitetä huomiota kovin laajasti vaan rajataan tarkastelu voimassa olevaan oikeuteen ja sen osana HenkTL:iin.

3.5 Muita ajateltavissa olevia korvausnormeja

Edellä tarkastellut vahingonkorvausnormit – TunnL 17.4 §, VahKorVL, sopimusvastuu ja HenkTL 47 § – eivät ole ainoat, joiden voi ainakin ajatella tulevan sovellettavaksi tunnistuspalveluun liittyvien vahinkojen yhteydessä. Seuraavassa nostetaan esiin eräitä tällaisia normeja – ja perustellaan, miksi mikään niistä ei nähdäkseni kuitenkaan voi tulla sovellettavaksi tunnistuspalvelun vahinkotilanteissa.

Tunnistuspalveluun liittyy usein se, että palveluntarjoaja myöntää asiakkaalle jonkinlaisen fyysisen tunnistusvälineen, kuten tunnuslukutaulukon tai sirukortin. Jos tämä tapahtuu vastiketta vastaan, saatetaan periaatteessa kysyä, onko kyse irtaimen kaupasta, ja voidaanko tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja asiakkaan välillä siten soveltaa kauppalakia (27.3.1987/355, jäljempänä "KL") tai kuluttajankauppaa koskevaa kuluttajansuojalain (20.1.1978/38, jäljempänä "KSL") 5 lukua. Myönteinen vastaus voisi johtaa esimerkiksi siihen, että tunnistusvälineen osoittautuessa toimimattomaksi liik-

¹¹ Sopimusvastuun tavoitteista yleisesti esimerkiksi Hemmo 1998 s. 344–361, Burrows 2004 s. 34–38 ja Norros 2007 s. 96–101 sekä näissä viitatuista lähteistä.

¹² Tulkinta vahvistetaan lain esitöissä. HE 96/1998 s. 75.

¹³ Tulkinnasta HE 96/1998 s. 75–76.

keeseenlaskija olisi seurauksista vastuussa KL:n tai KSL:n yleisten virhevastuusäntöjen mukaisesti.

KL:n tai KSL:n ei kuitenkaan yleensä voida katsoa soveltuvan tunnistuspalvelun yhteydessä. KL 2.2 §:n mukaan "[I]akia ei sovelleta sopimukseen, jonka mukaan tavaran toimittajan on myös suoritettava työtä tai muu palvelus, jos palvelus muodostaa pääosan hänen velvollisuuksistaan". Jos palveluntarjoajan asiakkaalle luovuttama tunnistusväline muodostuu fyysisiltä osiltaan ainoastaan tunnusluku- tai muusta kortista, pidän selvänä, että tilanteessa palvelun katsottaisiin muodostavan "pääosan" palveluntarjoajan velvollisuuksista. Kortti on vain apuväline palvelun käyttämiseksi eikä itsessään sopimuksen varsinainen kohde. Toinen asia on, että jos palveluntarjoaja on palvelusopimuksen yhteydessä luovuttanut asiakkaan omistukseen vastiketta vastaan erillisen kortinlukulaitteen, tämän laitteen osalta osapuolten välillä voitaisiin nähdäkseni katsoa olevan kysymys irtaimen kaupasta.¹⁴ KSL 5 luvussa ei ole KL 2.2 §:ää vastaavaa nimenomaista säännöstä, mutta lain esitöissä luvun soveltamisalan todetaan rajoittuvan – muun muassa – KL 2 §:n mukaisesti.¹⁵

KSL 12:1:ssä säädetään kulutushyödykkeen välittäjän vastuusta ainakin ensi silmäyksellä varsin laaja-alaiselta vaikuttavalla tavalla. Säännöksen 1 momentin mukaan "[e]linkeinonharjoittaja, joka välittää kulutushyödykettä koskevan sopimuksen hyödykkeen tarjoajan lukuun, vastaa hyödykkeen hankkivalle kuluttajalle sopimuksen täyttämisestä 5 ja 8 luvun sekä kauppalaain 41 §:n mukaisesti". Kulutushyödykkeellä tarkoitetaan KSL 1:3:n mukaan "tavaroita, palveluksia sekä muita hyödykkeitä ja etuuksia, joita tarjotaan luonnollisille henkilöille tai joita tällaiset henkilöt olennaisessa määrässä hankkivat yksityistä talouttaan varten". Saatetaan pohtia, voitaisiinko tunnistuspalvelua pitää sellaisena kulutushyödykkeenä, jota luottamusverkostoon kuuluvan tunnistuksen välittäjän saatettaisiin katsoa välittävän kuluttajalle.

Vastattiinpa tähän kysymykseen miten tahansa, KSL 12:1 ei kuitenkaan näyttäisi soveltuvan tilanteeseen. Syynä on se, että KSL 12:1 ei sanamuotonsa eikä varsinkaan esitöidensä perustella koske muunlaisten kuin irtaimen kaupan ja KSL 8 luvun alaan kuuluvien palvelujen välitystä. Lakia koskevan hallituksen esityksen mukaan "[I]akiehdotuksen mukaan välittäjällä – – olisi kauppasopimusten sekä 8 luvun piiriin kuuluvien palvelussopimusten yhteydessä kuluttajaan nähden vastuu toimeksiantajansa eli tavaran myyjän tai palveluksen suorittajan sopimusrikkomuksista".¹⁶ Myös lain sanamuodossa puhutaan välittäjän vastuusta KSL 5 ja 8 luvun sekä KL:n mukaan – ei yleisemmin. Lain sanamuoto ja esityöt voidaan siten ymmärtää niin, että jos välitettävä pääsopimus ei kuulu KSL 5 tai 8 luvun tai KL:n soveltamisalaan, KSL 12:1 ei sovellu välittäjän vastuuseen.

Kuten edellä todettiin, tunnistuspalvelun ei yleensä voida katsoa kuuluvan edes osittain KL:n tai KSL 5 luvun soveltamisalaan. Tunnistuspalvelun tarjoamisessa ei myöskään ole kysymys KSL 8:1.1:ssä tarkoitettavasta "irtaimen esineeseen, rakennukseen, muuhun rakennelmaan tai kiinteään omaisuuteen" kohdistuvasta työstä tai muusta suorituksesta. KSL 12:1:ää ei siten yleensä voida soveltaa tunnistuspalveluun.

Luottolaitostoiminnasta annetun lain (8.8.2014/610, jäljempänä "LuottoLL") 21:1.2:ssa säädetään luottolaitoksen perustajan, hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenen ja toimitusjohtajan velvollisuudesta korvata erinäisille henkilötahoille, muun muassa kokonaan sivulliselle henkilölle, aiheuttamansa vahinko. Vastuun syntyminen kuitenkin edellyttää lain sanamuodon mukaan sitä, että vahinkoa aiheutettaessa on rikottu jota-

¹⁴ Ks. KL:n soveltumisesta sekatyypin sopimuksen yhteydessä Routamo – Ramberg 1997 s. 26–27.

¹⁵ HE 360/1992 s. 47.

¹⁶ HE 360/1992 s. 127.

kin säännöksessä luetelluista säädöksistä taikka luottolaitoksen yhtiöjärjestystä tai sääntöjä. TunnLL ei kuulu LuottoLL 21:1.2:ssa lueteltuihin säännöksiin eikä liene tavanomaista, että tunnistuspalveluun liittyvissä vahinkotilanteissa rikottaisiin myöskään luottolaitoksen yhtiöjärjestystä tai sääntöjä. Luottolaitoksen johtohenkilöille ei siten juuri koskaan voi syntyä LuottoLL 21:1.2:n nojalla henkilökohtaista korvausvastuuta tunnistuspalveluun liittyvistä vahingoista, vaikka luottolaitokset ovatkin keskeisiä tunnistuspalveluiden tarjoajia.¹⁷ Luottolaitoksen itsensä vastuusta ei LuottoLL:ssa säädetä.

Tietoyhteiskuntakaaren (7.11.2014/917, jäljempänä ”TietoYK”) 118, 119 ja 123 §:ssä säädetään viestintäpalveluihin liittyvästä vahingonkorvausvastuusta. Viestintäpalveluna pidetään TietoYK 3 § 37 kohdan mukaan palvelua, joka muodostuu kokonaan tai pääosin viestien siirtämisestä viestintäverkossa sekä siirto- ja lähetyspalvelua joukkoviestintäverkossa. Viestintäpalveluna pidetään muun muassa tavallista puhelinliittymää.¹⁸

Eräs tunnistuspalvelun tarjoamisen muoto on niin sanottu *mobiilivarmenne* eli matkapuhelinliittymän SIM-korttiin liitettävä sähköinen tunniste. TietoYK 3 § 37 kohdan mukainen viestintäpalvelun määritelmä ja sen kohta ”kokonaan tai osittain” viittaa siihen, että laissa tarkoitettavan viestintäpalvelun kokonaisuuteen voisi sinänsä kuulua muitakin kuin säännöksessä kuvattavia tiedonsiirtopalveluja. Tulkinta johtaisi siihen, että tunnistuspalveluun liittyvä virhe tai viivästys olisi luettavissa viestintäpalvelun virheeksi tai viivästykseksi ja edelleen perusteeksi TietoYK 118, 119 tai 123 §:n mukaiselle vahingonkorvaukselle. Viestintävirastosta saamani tiedon mukaan vallitseva tulkinta on kuitenkin se, että puhelinliittymän mobiilivarmennepalvelu ymmärretään TietoYK:n näkökulmasta itsenäiseksi palvelukseksi eikä siten osaksi laissa tarkoitettavaa viestintäpalvelua. Kysymyksen lisäselvittelyyn ei nähdäkseni ole aihetta.

4 Vahingonkorvausnormien soveltuvuus eräissä henkilösuhteissa

4.1 Yleistä

Selvityksen edellisessä jaksossa havaittiin, että tunnistuspalvelun tarjoajalle voi ainakin periaatteessa syntyä vahingonkorvausvastuu useamman eri vahingonkorvausnormin perusteella. Vahingonkorvausoikeudellisen analyysin seuraava vaihe – ennen konkreettisiin vahinkotilanteisiin pääsemistä – on tarkastella yksittäisten henkilösuhteiden tasolla, missä määrin eri vahingonkorvausnormit voivat tulla sovellettavaksi. Henkilösuhdepohjaisen tarkastelun tekevät tarpeelliseksi ennen kaikkea seuraavat syyt: Ensinnäkin, osa kysymykseen tulevista korvausnormeista on sellaisia, joiden soveltamisala on sidottu tietyntyyppiseen henkilösuhteeseen, kuten sopimusvastuun soveltamisala sopijapuolten väliseen suhteeseen. Toiseksi, eri vahingonkorvausnormistot eivät mitenkään välttämättä sovellu rinnakkain (*vastuuperusteiden konkurrenssi*), vaan osa normistoista on toisensa poissulkevia, ainakin osassa mahdollisia vahinkotilanteita. Tarkasteluun otettavat henkilösuhteet ovat seuraavat:

- Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija – tunnistusvälineen haltija
- Toissijaisen ensitunnistuksen tekijä – tunnistusvälineen haltija
- Luottamusverkoston jäsenten keskinäissuhteet
- Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija – sivullinen vahingonkärsijä

¹⁷ Toinen kysymys on, voiko luottolaitoksen johtohenkilö joutua ainakin jossakin tilanteessa vastuuseen tunnistuspalvelusta aiheutuvasta vahingosta muun lain, kuten VahKorvL:n nojalla. Kysymys palautuu yleisempään ja laajasti keskusteltuun kysymykseen siitä, missä määrin yhteisön johtohenkilöä koskevat, yhteisöoikeudellisen lain vahingonkorvaussäännökset sulkevat pois mahdollisuuden vedota muihin vahingonkorvausnormeihin. Ks. kysymyksestä luottolaitoksen johdon osalta Wuolijoki LM 2011 s. 1435 sekä yleisestä problematiikasta Nyström LM 2015 s. 634–657 ja siinä viitatuksi lukuisat lähteet.

¹⁸ HE 221/2013 s. 93.

- Tunnistuksen välittäjä – tunnistusvälineen haltija

4.2 Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija – tunnistusvälineen haltija

4.2.1 Sopimusperusteista vastuuta koskevat säännöt

TunnL 20.1 §:n mukaan "[t]unnistusvälineen liikkeelle laskeminen perustuu tunnistusvälineen hakijan ja tunnistuspalvelun tarjoajan väliseen sopimukseen". Sopimussuhteen syntymiseen ei näyttäisi lain sanamuodon eikä esitöiden perusteella vaikuttavan se, onko tunnistuspalvelun tarjoaja yksityinen yritys vai viranomainen. Ensin mainituksa vaihtoehdossa tulkinta sopimussuhteen syntymisestä olisi ilman lain nimenomaista säännöstäkin melko lailla selvä,¹⁹ mutta jälkimmäisessä vaihtoehdossa eli viranomaisen tarjotessa tunnistuspalveluja kysymys on monimutkaisempi. Jos tietyn palvelun tai suoritteen tuottaminen kuuluu julkisyhteisön tehtäviin lain tai viranomaispäätöksen nojalla, julkisyhteisön suhdetta palvelun käyttäjään tai suoritteen saajaan ei yleensä ymmärretä varallisuus oikeudelliseksi vaan julkisoikeudelliseksi. Tällaisessa tilanteessa julkisyhteisön myötämielisyys palvelun tai suoritteen tarjoamiseen ei perustu julkisyhteisön vapaaseen tahtoon, kuten asia varallisuus oikeudellisia tahdonilmaisuja annettaessa yleensä on, vaan julkisyhteisön velvollisuuden toimia tilanteessa tietyllä tavalla.²⁰

Lausuttu käy havainnollisesti ilmi ratkaisusta KKO 2006:71. Tapauksessa voimayhtiö väitti, että ryhtyessään tiettyihin vesialueiden säännöstelyhankkeisiin yhtiön esityksen mukaisesti valtion olisi katsottava sitoutuneen hankkeisiin myös varallisuus oikeudellisesti. KKO kuitenkin torjui väitteen perustellen kantaansa muun muassa sillä, että kun valtion oli jo sille kuuluvien lakisääteisten tehtävien puitteissa ollut perusteltua ryhtyä säännöstelyn toteuttamiseen, valtion oli yhtiön esitykseen suostuessaan katsottava ensisijaisesti toteuttaneen sille kuuluvia tehtäviä. Yhtiön esitystä ja valtioneuvoston päätöstä niitä tehtäessä vallinnut tilanne ja olosuhteet huomioon ottaen ei KKO:n mukaan siten voitu pitää OikTL:n tarkoittamina tarjouksena ja siihen annettuna vastauksena.²¹

Väestörekisterikeskuksen (jäljempänä "VRK") asema varmennepalveluiden tarjoajana perustuu väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annettuun lakiin (21.8.2009/661, jäljempänä "VarmPL"). VRK:n tarjoamista varmennetun sähköisen asiain palveluista säädetään VarmPL 61 §:ssä. Säännöksen 1 momentissa säädetään palveluista, joita VRK:n "tehtävänä on tuottaa", ja säännöksen 2 momentissa niistä palveluista, joita VRK "voi lisäksi tuottaa". Lakia koskevan hallituksen esityksen mukaan ero liittyy siihen, että 1 momentissa tarkoitetuissa palveluissa on kysymys viranomaispalvelusta, "julkisoikeudellisesta suoritetarjonnasta", kun taas 2 momentin palveluita VRK voisi mahdollisuuksiensa mukaan tarjota "esimerkiksi liiketaloudellisina palveluina", "normaalissa kaupallisessa kilpailutilanteessa ja siinä noudatettuin taloudellisin edellytyksin ja vaatimuksin".²²

VarmPL 61.1 §:n mukaan "[v]äestörekisterikeskuksen tehtävänä on tuottaa, tarjota ja hallinnoida varmennetussa sähköisessä asiain palveluissa käytettäväksi tarkoitettu kansalaisvarmenne sekä sen käyttöön välittömästi liittyvät varmennehakemisto- ja sulkulista-palvelut". VarmPL 61.2 §:ssa tarkoitettavia palveluja taas ovat muun muassa a) muun varmenteen kuin kansalaisvarmenteen tarjoaminen ja hallinnointi, b) varmennetun sähköisen asiain palvelu osapuolten todentaminen ja asiain hallinnointi sekä c) varmennetun sähköisen asiointitapahtuman toimijoiden aseman tai roolin varmentaminen.

¹⁹ Tämän suuntaisesti myös HE 36/2009 s. 58, jossa ei tosin kiinnitetä huomiota eroon yksityis- ja julkisoikeudellisten palveluntarjoajien välillä.

²⁰ Ks. samansuuntaisesti Hoffrén 2009 s. 16–17.

²¹ KKO 2006:71, perustelujen 15 kappale.

²² HE 89/2008 s. 126.

VarmPL 61 §:n ja sen esitöiden perusteella näyttäisi näin siltä, että VRK:n ja tunnistusvälineen haltijan oikeussuhdetta olisi pidettävä joko julkisoikeudellisena tai sitten varallisuus oikeudellisena sen mukaan, onko kysymys VarmPL 61 § 1 vai 2 momentissa tarkoitettavasta palvelusta. Erottelua ei kuitenkaan näytä otetun huomioon TunnL:a ja erityisesti sen 20 §:ää säädettäessä. Viimeksi mainitun säännöksen selvää sanamuotoa "[t]unnistusvälineen liikkeelle laskeminen perustuu – – sopimukseen" ja siitä tunnistusvälineen haltijalle syntyvää oikeusturvaodotusta on vaikea sivuuttaa varsinkaan, jos kysymys on nimenomaan sopimusperusteisen vahingonkorvausnormiston soveltuvuudesta eikä jostakin muusta sopimussuhteeseen kytkeytyvästä oikeusvaikutuksesta. Vakiintunut käsitys on, ettei muodollisen, "varsinaisen" sopimuksen olemassaolo ole välttämätön edellytys sopimusperusteisten vahingonkorvaussääntöjen soveltumiselle, vaan jo asetelman sopimuksenkaltaiset piirteet saattavat johtaa sopimusvastuun soveltumiseen.²³

Lisäksi on otettava huomioon, että TunnL on lakina hieman uudempi kuin VarmPL, mikä puoltaa TunnL 20.1 §:n ensisijaisuutta suhteessa VarmPL 61 §:ään (*lex posterior derogat legi priori*). Olettama tosin kääntyy päinvastaiseksi, jos VarmPL katsotaan erityislaiksi suhteessa TunnL:iin (*lex posterior generalis non derogat priori specialii*).²⁴

Esitetyin syin, ennen kaikkea TunnL 20.1 §:n sanamuodon perusteella, katson, että TunnL:ssa tarkoitettavan tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan vastuuta suhteessa välineen haltijaan on arvioitava sopimusoikeudellisten vastuusääntöjen perusteella siitä riippumatta, onko liikkeeseenlaskija VRK tai muu viranomainen vai yksityinen yritys.²⁵

Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja tunnistusvälineen haltijan välisen sopimussuhteen sisältö, tai täsmällisemmin, osapuolten välisten suoritusvelvollisuuksien sisältö, määräytyy vastaavasti kuin sopimussuhteissa yleensäkin. Osapuolten välisten nimenomaisten sopimusehtojen lisäksi suoritusvelvollisuuksien sisältöön vaikuttavat TunnL:n säännökset samoin kuin yleiset sopimusoikeudelliset säännöt ja periaatteet, kuten *lojaliteettivelvollisuus*. Tilanteessa, jossa nimenomaiset sopimusehdot poikkeavat TunnL:n säännöksistä, normiristiriita ratkeaa sen mukaan, onko tunnistusvälineen haltija *kuluttaja*.²⁶ TunnL 3 §:n mukaan lain säännöksistä kuluttajan vahingoksi poikkeava sopimusehto on mitätön, jollei laissa nimenomaisesti toisin säädetä. Toisaalta TunnL 3 §:stä voidaan tehdä se vastakohtaispäätelmä, että suhteessa muunlaiseen osapuoleen kuin kuluttajaan laki ei ole pakottava, ja sen säännöksistä voidaan siten lähtökohtaisesti poiketa, ellei yleisistä sopimusvapauden rajoituksista kuten oikeustoimen kohtuullistamista koskevista säännöksistä (KSL 4:1; laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista, 13.6.1929/228, jäljempänä "OikTL", 36 §) muuta seuraa.

TunnL:a koskevan hallituksen esityksen perusteella kysymys lain pakottavuudesta suhteessa muuhun kuin kuluttajaan jää hieman epäselväksi. TunnL 3 §:n esitöissä todetaan ensin nimenomaisesti, että "[s]äännös on pakottava vain kuluttajien osalta".²⁷ Tämän jälkeen lausutaan: "Se [pakottavuus kuluttajan eduksi] vastaa kui-

²³ Ks. tuoreena esimerkkinä KKO:2015:93 ja sen perustelujen 38 kappale.

²⁴ Ks. näistä prioriteettisäännöistä esimerkiksi Aarnio 1989 s. 254.

²⁵ Tästä suuntaisesti myös Ponka 2013 s. 417 alaviite 32 ja yleisemmästä näkökulmasta Pöysti, Oikeus 2000 s. 104.

²⁶ Kuluttajan käsitettä ei määritellä sen enempää TunnL:ssa kuin sen esitöissäkään, joten perustelluinta lienee tukeutua KSL 1:4:n yleismääritelmään: "Kuluttajana pidetään tässä laissa luonnollista henkilöä, joka hankkii kulutushyödykkeen pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaa varten." Ks. kuluttajamääritelmään liittyvästä problematiikasta laajemmin Ponka 2013 s. 475–477.

²⁷ HE 36/2009 s. 43. Toteamus on itsessään epätarkka sikäli, että "säännöksen" eli TunnL 3 §:n lisäksi pakottavuus koskee – säännöksen itsensä mukaan – lähtökohtaisesti koko lakia, jos tunnistuspalveluiden käyttäjä on kuluttaja. Lausuma lienee tarkoitettu niin, että pelkän *säännöksen* eli TunnL 3 §:n sijasta koko *säädös* eli TunnL on pääsääntöisesti pakottava kuluttajan eduksi.

tenkin lain peruslähtökohtaa, jonka mukaan muut toimijat erityisesti luottamusverkon muodostuessa voivat luottaa siihen, että kaikki tunnistuspalvelun tarjoajat noudattavat omassa toiminnassaan tämän lain ja erityisesti sen 3 luvun säännöksiä eräänlaisena minimisääntelynä”.²⁸ Toteamus hämärtää kuvaa pakottavuuden rajoista. Kun TunnL 3 §:n sanamuoto kuitenkin viittaa melko selvästi siihen, että pakottavuusvaikutus rajoittuu kuluttajasuhteisiin, ja kun sopimusvapaus on kiistattomasti oikeutemme mukainen pääsääntö, pakottavuusvaikutuksen ei nähdäkseen voida tulkita ulottuvan kuluttajasuhteita laajemmalle.

On kuitenkin huomattava, että myös palveluntarjoajan ja kuluttajan välillä TunnL:n pakottavuus koskee lain 3 §:n sanamuodon mukaan ainoastaan poikkeamista ”tämän lain” säännöksistä kuluttajan vahingoksi. TunnL ei sisällä sääntöjä tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan vahingonkorvausvastuusta toissijaista ensitunnistusta koskevan TunnL 17.4 §:n lisäksi. Muun kuin toissijaisen ensitunnistuksen yhteydessä vastuunormiston sisällön on siten katsottava määräytyvän sopimusperusteista vahingonkorvausvastuuta koskevien lakiin kirjaamattomien sääntöjen mukaan. Näiden ei kuitenkaan voida katsoa kuuluvan TunnL 3 §:n määreen ”tämän lain” ja siten säännöksen pakottavuusvaikutuksen piiriin.²⁹ Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija voisi siis lähtökohtaisesti pyrkiä poikkeamaan yleisten oppien mukaisista vastuusäännöistä sopimuksin, käytännössä lähinnä rajoittamaan vastuutaan tai sulkemaan sen kokonaan pois.³⁰ Vastuunrajoitusten sitovuus saatettaisiin toki kyseenalaistaa KSL 4:1:n ja OikTL 36 §:n nojalla, mutta lähtökohtana on silti sopimusvapaus.

Sillä seikalla, onko palveluntarjoaja vahinkoa aiheuttaessaan rikkonut nimenomaisia sopimusehtoja vai TunnL:a tai muita sopimusoikeudellisia normeja, ei ole merkitystä sopimusperusteisen vahingonkorvausvastuun soveltumisen kannalta.³¹ Ratkaisevaa on se, olisiko se toimimisvelvollisuus, jonka laiminlyöntiin vahingonkärsijä vaatimuksensa perustaa, ollut voimassa ilman sopimusta.³² Kuten edellä todettiin, TunnL lähtee siitä, että ensitunnistuksen tekijän ja tunnistusvälineen haltijan välille syntyy aina sopimus. Sen pohtiminen, olisivatko jotkin TunnL:n mukaiset velvollisuudet voimassa tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan välillä myös ilman sopimusta, vaikuttaa näin tarpeettomalta. Selvänä, jollei poikkeuksettomana pääsääntönä on siten pidettävä sitä, että jos tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija aiheuttaa välineen haltijalle vahinkoa TunnL:n vastaisella menettelyllä, viimeksi mainittu voi vedota sopimusperusteiseen vastuunormistoon.

Kuten on tullut esiin, TunnL 17.4 §:n soveltamisalan ulkopuolelle jäävissä tilanteissa tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan vastuu määräytyy sopimusperusteista vahingonkorvausvastuuta koskevien, lakiin kirjaamattomien sääntöjen mukaan. Se, minkälai-

²⁸ HE 36/2009 s. 43.

²⁹ On tavanomaista lainsäädäntötekniikkaa, että erityislakiin sisältyvän vahingonkorvaussäännöksen soveltamisala rajataan ”tämän lain” vastaisella menettelyllä aiheutettuun vahinkoon. Ks. esimerkiksi osakeyhtiölain (21.7.2006/624, jäljempänä ”OYL”) 22:1.2, arvopaperimarkkinalain (14.12.2012/746, jäljempänä ”AML”) 16:1 ja sijoitusrahastolain (9.1.1999/48) 134.1 §. Vakiintuneena voidaan pitää käsitystä siitä, että ilmaisulla tarkoitetaan varmasti vain kyseessä olevaa lakia ja mahdollisesti lisäksi sellaisia muiden lakien säännöksiä, joihin vahingonkorvaussäännöksen sisältävässä laissa on nimenomaisesti viitattu. Ks. problematiikasta OYL:n osalta esimerkiksi Airaksinen – Pulkinen – Rasinaho II 2010 s. 761–762 ja Norros 2009 s. 40–41. Kun TunnL:ssa ei nimenomaisesti viitata yleisiin sopimusoikeudellisiin vastuusääntöihin, mikä olisikin epätavallista lainsäädäntötekniikkaa, on nähdäkseen selvää, ettei TunnL 3 §:n pakottavuussuoja koske TunnL:n rinnalla sovellettavia lakiin kirjaamattomia vastuusääntöjä.

³⁰ Huomiota voidaan kiinnittää myös siihen, että yksi asioista, josta tunnistuspalvelun tarjoajan on annettava tieto tunnistusvälineen hakijalle ennen sopimuksen tekemistä, on tieto mahdollisista vastuunrajoituksista (TunnL 15.1 § 5 kohta). Vaikka säännös saatetaan ymmärtää viittaukseksi vastuunrajoitusten yleiselle hyväksyttävyydelle, varsinaiseksi tulkinta-argumentiksi sen olemassaolo ei kuluttajasuhteiden osalta kelpaa, koska TunnL 15.1 § 5 kohta voisi ainakin periaatteessa olla tarkoitettu sovellettavaksi vain suhteessa muunlaisiin kuin tunnistusvälineen hakijoihin kuin kuluttajiin.

³¹ Samansuuntaisesti Hemmo 1998 s. 31–33 ja Kaisto 2015 s. 23 alaviite 9.

³² Hemmo 1998 s. 33 ja Norros 2015 s. 83.

seen vastuunormistoon tämä tarkkaan ottaen viittaa, on kuitenkin hieman epäselvää. Ennen KL:n säätämistä oikeustila oli melko kiistattomasti se, että ellei sopimustyyppi-kohtaisesta laista tai muusta erityisperusteesta muuta seuraa, sopimussuhteissa sovelletaan lähtökohtaisesti niin sanottua *ekskulpaativastuuta* eli käännettyyn todistus- taakkaan perustuvaa tuottamusvastuuta. Toki myös KL:n säätämisen jälkeen ekskulpaa- tiivastuu on usein ymmärretty pääsääntöiseksi vastuuperusteeksi sopimussuhteis- sa.³³

KL:n säätämisen (1987) jälkeen lainsäätäjän suhtautuminen asiaan on kuitenkin jossaki- n määrin muuttunut siten, että perinteisen ekskulpaa tiivastuun rinnalla toisena so- pimussuhteissa sovellettavana vastuuperusteena on alkanut esiintyä niin sanottu *kont- rollivastuu*. KL 27.1 ja 40.1 §:n mukaisessa kontrollivastuussa suoritusvelallinen vastaa sopimusrikkomuksen aiheuttamasta välittömästä vahingosta, jollei hän osoita, ”että viivästys johtuu hänen vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella olevasta esteestä, jota hänen ei kohtuudella voida edellyttää ottaneen huomioon kaupantekohetkellä ja jonka seurauksia hän ei myöskään kohtuudella olisi voinut välttää eikä voittaa”.

Oikeuskirjallisuudessa on käyty jonkin verran keskustelua siitä, miten kontrollivastuun esiinnousu vaikuttaa ekskulpaa tiivastuun asemaan pääsääntöisenä vastuuperusteena. Keskustelun kattavaan tarkasteluun ja kommentointiin ei ole tässä mahdollisuutta, vaan huomio kohdistetaan puheenvuoroista viimeisimpään ja perusteluiltaan vakuutta- vimpaan:³⁴ Sandvik on päätenyt perusteellisen ja kansainvälisiä vertailukohtia painot- tavan tarkastelunsa jälkeen siihen, että kontrollivastuu tulisi ymmärtää lähtökohtaisek- si vastuuperusteeksi velallisen rikkoessa sellaista sopimusvelvoitetta, jonka täytetyksi tuleminen määräytyy saavutetun tuloksen eikä velallisen huolellisuuden mukaan (*tu- losvelvoite*). Jos taas on kyse ”vain” huolellista toimintaa koskevasta velvoitteesta eli *huolellisuus-* tai *toimintavelvoitteesta*, pääsääntöisenä vastuuperusteena on yhä sovel- lettava ekskulpaa tiivastuuta.³⁵

Sandvikin tutkimus on perusteellinen, mutta en silti ole aivan vakuuttunut sen lopputu- loksesta. Sandvikin muuten vakuuttavan ja asiantuntevan argumentaation Akilleen kantapää on nähdäkseni seuraava: Sandvik yhtäältä käyttää KL:a ja muita sopimus- tyyppikohtaisia erityislakeja painavana puoltoperusteena kontrollivastuun asemalle yleisenä periaatteena,³⁶ mutta toisaalta hän sivuuttaa yllättävän kevyesti sen, että useimmissa viitatuissa analogiakohteissa kontrollivastuu kattaa ainoastaan välittömät vahingot, kun taas välilliset vahingot jäävät tuottamusperusteisen vastuun piiriin. Sandvikin mukaan kontrollivastuuta voidaan soveltaa sääntelemättömissä tilanteissa yleisenä periaatteena niin välittömien kuin välillistenkin vahinkojen osalta.³⁷

Se, että jakoa välittömiin ja välillisiin vahinkoihin sekä niiden kytkemistä eri vastuupe- rusteisiin voidaan Sandvikin ja monen muun esittämin tavoin kritisoida sisällöllisesti, ei voi oikeuttaa sitä, että tämä lainsäätäjän tietoinen ja periaatteellinen ratkaisu jätetään vaille huomiota pohdittaessa sääntelyn analogia-arvoa. Saatetaan kysyä, että jos Sandvikin viittaamat ja välittömiä vahinkoja koskevat säännökset puoltavat käsitystä kontrollivastuusta yleisenä lähtökohtana, miksi samoihin lakeihin sisältyvät, välillisiä vahinkoja koskevat säännökset eivät yhtä painavasti perustelisi tuottamusperusteisen

³³ Ks. näin esimerkiksi Hemmo 1994 s. 10 ja Norros 2010 s. 190.

³⁴ Ks. myös Mononen LM 2004 s. 1396–1397, jonka mukaan kontrollivastuu tulisi ymmärtää yleiseksi pää- säännöksi yritysten välisissä sopimussuhteissa ja KSL:n mukainen poikkeukseton vastuu elinkeinonharjoit- tajan ja kuluttajan suhteessa. Ks. toisaalta Viljanen 2013 s. 425, jonka mukaan suorituksen virheen yh- teydessä lähtökohtana tulisi olla ankara vastuu ja viivästystilanteissa kontrollivastuu, minkä lisäksi tuotta- musvastuu tulee sovellettavaksi myyjän myydessä valmista tavaraa ikään kuin välittäjän ominaisuudessa.

³⁵ Sandvik LM 2014 s. 674.

³⁶ Sandvik LM 2014 s. 658–663.

³⁷ Sandvik LM 2014 s. 673.

vastuun asemaa pääsääntönä. Näkökohdan painoarvoa lisää se, että välittömien vahinkojen, joita ovat muun muassa erilaiset suoritushäiriöstä johtuvat selvittelykustannukset, rahallinen arvo on tyypillisesti varsin pieni verrattuna välillisiin vahinkoihin, joiden alaan kuuluu sellaisia, usein huomattavia vahinkoeria kuin suoritushäiriön takia saamatta jäänyt voitto ja tuotannon keskeytymisestä johtuva vahinko. Voidaan siten kysyä, eikö juuri välillisiä vahinkoja koskevalla vastuuperusteella tulisi olla erityinen merkitys vastuusääntöjä koskevia pääsääntöjä hahmotettaessa. Sandvikin argumentaatiossa asetelma on juuri päinvastainen.³⁸

Katson näin, ettei ekskulpaatiovastuu ole ainakaan vielä menettänyt asemaansa sopimusvastuussa lähtökohtaisesti sovellettavana vastuuperusteena. Tulkinta on selvä varsinkin toimintavelvoitteiden rikkomistilanteissa, joissa velallisen toiminnan huolellisuus tulee tarkastelun kohteeksi jo alkuperäisen suoritusvelvollisuuden täytetyksi tulemista arvioitaessa eli tavallaan esikysymyksenä vahingonkorvausnormien soveltumiselle. Tämän on myös Sandvik vakuuttavasti osoittanut.³⁹ Tulokset velvoitteiden osalta myös Sandvikin esittämä, kontrollivastuun lähtökohta-asemaa puoltava tulkinta on ajateltavissa, mutta edellä todetulla tavalla en silti itse – ainakaan vielä – tulkitse oikeustilaa näin.⁴⁰

4.2.2 Henkilötietolain 47 §:n mukainen vastuu

Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija saattaa joutua tunnistusvälineen haltijaa kohtaan vahingonkorvausvastuuseen myös HenkTL 47 §:n nojalla. Kun liikkeeseenlaskija kerää tunnistusvälineiden haltijoiden henkilötietoja, sitä pidetään HenkTL 3 § 4 kohdassa tarkoitettavana rekisterinpitäjänä.⁴¹ Kuten jaksossa 3.4 (s. 9–) tarkemmin kerrottiin, rekisterinpitäjä on tuottamuksestaan riippumattomassa vastuussa vahingosta, joka rekisteröidylle tai muulle henkilölle on aiheutunut HenkTL:n vastaisesta henkilötietojen käsittelystä. HenkTL:ssä ei nimenomaisesti säädetä lain pakottavuudesta, mutta kun sen tarkoituksena nimenomaan on henkilötietojen suojaaminen,⁴² voidaan pitää ilmiselvänä, ettei laista ole tarkoitettu voitavan poiketa sopimuksella ainakaan rekisterinpitäjän eduksi suhteessa rekisteröityyn. Yhtä lailla on selvää, että jaksossa 4.2.1 (s. 12–) tarkastellut lakiin kirjaamattomat sopimusoikeudelliset vastuusäännöt eivät syrjäytä HenkTL 47 §:ää tämän soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa, vaikka mainitut säännöt muuten tulisivatkin sovellettavaksi osapuolten välillä.

³⁸ Toisaalta on huomionarvoista, että tietyt ennakkoratkaisut, jotka Sandvikin tulkinnan mukaan puoltavat ekskulpaatiovastuun asemaa pääsääntönä, näyttävät sanamuotonsa perusteella pikemmin mukailevan kontrollivastuun sisältöä. Ks. ote ratkaisun KKO 1991:65 otsikosta (korostus tässä): ”Hevostalliin korvausta vastaan sijoitettu hevonen oli tallilla vahingoittunut niin, että se piti lopettaa. Tallinpitäjä ei ollut näyttänyt, että vahinko olisi johtunut olosuhteista, joita hän ei olisi voinut välttää ja joiden seurauksia hän ei olisi voinut estää. Tallinpitäjälle oli siten syntynyt vastuu hevosen kuolemasta johtuneesta vahingosta hevosen omistajalle.” Ks. Viljanen 2013 s. 420 alaviite 37, jonka mukaan edellä siteerattu kohta viittaa mahdottomuuden suuntaan mutta tapauksen faktat ja niiden käsittelytapa huolimattomuuteen. Ks. myös ote ratkaisun KKO 1992:138 perusteluista (korostus tässä): ”Siten Lehtinen ei ole täyttänyt koiran huolenpitoa koskevaa sopimusvelvoitettaan. Lehtinen ei ole näyttänyt, että tämä on johtunut seikasta, josta hän ei sopimuksen perusteella vastaa. Näin ollen Lehtisen on korvattava sopimusrikkomuksestaan Kuusteille aiheutunut vahinko.”

³⁹ Sandvik LM 2014 s. 670–671.

⁴⁰ Kysymys siitä, katsotaanko jokin tietty suoritusvelvollisuus luonteeltaan tulos- ja toimintavelvoitteeksi, on ratkaistava tapauskohtaisesti ja jää usein riippumaan sopimusehdon täsmällisestä muotoilusta. Ks. rajankäynnistä esimerkiksi Norros 2012 s. 128–131.

⁴¹ Ks. HE 36/2009 s. 7, jonka mukaan ”vahvaa sähköisen tunnistamisen palveluita tarjottaessa on noudatettava muun muassa lain henkilötietojen käsittelyä ja rekisterinpitäjän velvollisuuksia koskevia säännöksiä”. Ks. myös Ponka 2013 s. 416 alaviite 28.

⁴² Ks. HenkTL 1 §: ”Tämän lain tarkoituksena on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista.”

4.2.3 Vahingonkorvauslain mukainen vastuu

Jaksossa 4.2.1 (s. 12–) todettiin, että tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan välille syntyy aina sopimussuhde tai siihen rinnastettava oikeussuhde mukaan lukien tilanteet, joissa tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija on viranomainen. Jos tunnistusvälineen haltija kärsii vahinkoa tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan menettelyn seurauksena, liikkeeseenlaskijan korvausvastuuta voidaan siten yleensä arvioida sopimusperusteista vastuuta koskevien sääntöjen mukaan. Toisaalta jaksossa 4.2.2 (s. 16–) todetulla tavalla tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija voi olla tunnistusvälineen haltijaa kohtaan vastuussa HenkTL 47 §:n nojalla, jos HenkTL:n mukaisia velvollisuuksia ei noudateta. Kuten jaksossa 3.2 (s. 7–) todettiin, sopimusvastuuta koskevat säännöt ja HenkTL 47 § ovat vahingonkärsijälle yleensä edullisemmat verrattuna VahKorvL:n sääntöihin. Tämä vähentää tarvetta sen pohtimiseen, voiko VahKorvL silti soveltua tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan suhteessa.

Kysymyksellä voi kuitenkin olla merkitystä joissakin tilanteissa. Syynä on ensinnäkin se, että HenkTL 47 § soveltuu vain yhdessä ja melko tarkkarajaisessa tilannetyypissä, käsiteltäessä henkilötietoja HenkTL:n vastaisesti. Toiseksi, vaikka VahKorvL:n mukainen normisto ei useimmissa tapauksissa tuota vahingonkärsijälle parempaa asemaa kuin sopimusvastuu, asia ei aina ole näin. Ensinnäkin on huomattava, että sopimusperusteisen ja sopimuksenulkoisen, kuten VahKorvL:n mukaisen, vastuun vanhentumista arvioidaan keskenään erilaisten sääntöjen mukaan (ks. velan vanhentumisesta annetun lain, 15.8.2003/728, jäljempänä ”VanhL”, 7 §). Tämä voi johtaa siihen, että mahdollisuus saada tietystä vahingosta korvausta sopimusperusteisen vastuunormiston perusteella saattaa olla vanhentunut samaan aikaan kun mahdollinen sopimuksenulkoisen vastuu ei sitä vielä olisi. Toisaalta jos tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan vahingonkorvausvastuuta on rajoitettu heidän välisessään sopimuksessa, saatetaan pohtia, voisiko vahingonkärsijä rajoituksen estämättä saada vahingostaan korvausta VahKorvL:n perusteella.

Kun pohditaan VahKorvL:n soveltumista tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan suhteessa, kysymys VahKorvL:n soveltumisesta sopimusvastuuta koskevien sääntöjen rinnalla muodostuu olennaisemmaksi kuin kysymys VahKorvL:n ja tarkkarajaisen HenkTL:n suhteesta. Tarkastelu aloitetaan ensin mainitusta kysymyksestä. Jälkimmäiseen palataan jakson lopussa.

Sopimusvastuu ja VahKorvL on ymmärrettävä toisistaan erillisiksi korvausnormistoiksi, joissa korvausvastuun edellytyksiä ja korvauskelpoisen vahingon määrittämistä arvioidaan kummassakin omien sääntöjensä mukaan. Tulkinta palautuu VahKorvL 1:1:een, jonka mukaan VahKorvL ei lähtökohtaisesti koske ”sopimukseen perustuvaa – – korvausvastuuta”. VahKorvL siis tavallaan jättää sopimusperusteisen korvausnormiston sisällön määräytymään omien sääntöjensä mukaan. Kivivuoren tavoin voidaan puhua VahKorvL:n soveltamisalaa määrittävästä *väistymisperiaatteesta*.⁴³

Siitä, että VahKorvL ei vaikuta sopimusvastuun sisältöön, ei vielä seuraa vastausta siihen kysymykseen, missä määrin korvausnormistoja voidaan soveltaa samassa vahingonkorvaustilanteessa toisilleen rinnakkaisina. Systemaattinen lähtökohta voidaan hahmottaa niin, että jos osapuolten välillä aiheutunut sama vahinko täyttää korvattavuuden edellytykset sekä sopimusvastuun että VahKorvL:n mukaan, vahingonkärsijä voi turvautua valintansa mukaan kumpaan vastuumuotoon haluaa. Kivivuori puhuu tältä osin *rinnakkaisperiaatteesta*.⁴⁴ Tosiasiassa rinnakkaisperiaatteen asema on kuitenkin heikko ja

⁴³ Kivivuori DL 1975 s. 271–272.

⁴⁴ Kivivuori DL 1975 s. 272–273, Kivimäki – Ylöstalo 1973 s. 456, Hakulinen I 1965 s. 241, Hemmo 1998 s. 331–333, Saarnilehto DL 2009 s. 362 ja Norros LM 2010 s. 438–439.

harvassa sellaiset *vastuumuotokonkurrenssiksi* kutsuttavat tilanteet, joissa vahingonkäräjän valintamahdollisuus nousee aidosti esiin.

Itsestään selvänä voidaan pitää sitä, että vastuumuotokonkurrenssinkaan kautta vahingonkäräjä ei voi saada eri normistojen perusteella kaksinkertaista korvausta samasta vahingosta.⁴⁵ Lopputulos olisi ristiriidassa keskeisen vahingonkorvausoi-keudellisen periaatteen, *rikastumiskiellon*, kanssa.⁴⁶

Vastuumuotokonkurrenssin merkitystä kaventavat kolme keskeistä syytä. Ensinnäkin, sopimus- ja deliktivastuu kytkeytyvät keskenään osin eri tosiseikastoihin, minkä keskeisin oikeusvaikutus on se, että sopimusrikkomus itsessään ei ole relevantti vahinkoteko, *delikti*, sopimuksenulkoisen normiston valossa. Sopimuksenulkoista vahingonkorvausnormistoa ei ylipäänsä ole tarkoitettu hyvittämään sopimusodotusten pettämisestä koituvaa menetystä, vaan tämä kuuluu yksinomaan sopimusvastuun alaan. KKO on vahvistanut periaatteen ratkaisuisaan KKO 2008:31 ja 2009:92, joissa kummassakin tosin oli kyse vahingonkorvausvaatimuksesta ei-sopijapuolten välillä, mutta tapausten henkilöasetelman ei pitäisi vähentää kannanoton merkitystä sopimussuhteessa. Myös oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei sopimusrikkomus itsessään ole vahinkotapahtuma deliktinormiston valossa.⁴⁷

Toinen vastuumuotokonkurrenssin mahdollisuutta rajoittava seikka on se, että vaikka vahinkoon johtanutta tosiseikastoa olisi sinänsä pidettävä vahinkotapahtumana paitsi sopimus- myös VahKorvL:n valossa, osapuolten välinen sopimus sulkee herkästi pois mahdollisuuden saada korvausta VahKorvL:n nojalla. Tähän riittää se, että vastuun perustana olevaa käyttäytymisnormia on jollakin tavalla muokattu sopimuksella niin, että se on ollut osapuolten välillä voimassa ainakin osin erisisältöisenä kuin olisi ollut puhtaasti sopimuksenulkoisessa suhteessa.⁴⁸ Erityisesti on painotettu sitä, että jos sopimuksessa on sovittu vastuun rajoittamisesta, rajoitusta ei lähtökohtaisesti ole mahdollista kiertää vetoamalla VahKorvL:n mukaiseen korvaussuojaan.⁴⁹ Ajatuksena on, että jos sopimuksessa on sovittu vastuun rajoittamisesta, osapuolten voidaan yleensä ymmärtää tarkoittaneen kaikenlaisen vastuun rajoittamista ilman takaportin jättämistä sopimuksenulkoiselle vaatimukselle.⁵⁰ Tämänkaltaisissa tilanteissa VahKorvL käyttäytyy siten samoin kuin tahdonvaltainen sopimusoikeudellinen laki.⁵¹

Kolmanneksi vastuumuotokonkurrenssin merkitystä rajoittaa se edellä jo esiin nousut seikka, että VahKorvL:n mukainen korvaussuoja on monelta osin suppeampi sopimusoikeudelliseen verrattuna. Tästä seuraa, että vaikka konkurrenssi olisikin periaatteessa mahdollinen, VahKorvL:n mukainen korvaussuoja ei useimmissa tilanteissa tuo vahingonkäräjälle mitään etua sopimusvastuuseen verrattuna.

⁴⁵ Näin esimerkiksi Hemmo 1998 s. 329 ja Norros 2012 s. 63.

⁴⁶ Rikastumiskiellolla (*compensatio lucri cum damno*) tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan vahingonkorvaus ei saa saattaa vahingonkäräjää parempaan asemaan kuin mihin hän olisi päässyt ilman vahinkoa. Yleisesti Hagström 2011 s. 568–571, Iversen 2000 s. 733–736, Hemmo 2005 s. 204–205 ja Hellner – Radetzki 2010 s. 368–369.

⁴⁷ Yleisesti esimerkiksi Hemmo 1998 s. 341 ja Norros 2007 s. 108–113 viitteineen sekä ratkaisua KKO 2008:31 kommentoiden Norros LM 2008 s. 648–650 ja Saarnilehto DL 2009 s. 361–362.

⁴⁸ Hemmo 1998 s. 341 ja Norros LM 2010 s. 438–439. Hakulisen mukaan mahdollisuus saada deliktivastuun perusteella laajempi korvaus kuin sopimusvastuun perusteella estyy myös sellaisessa, suhteellisen harvinaisessa tilanteessa, jossa sopimussuhteeseen soveltuva tahdonvaltainen sopimusoikeudellinen laki johtaa suppeampaan korvaukseen kuin deliktinormi. Hakulinen I 1965 s. 242. Tulkinta johtaisi siihen, ettei vastuumuotokonkurrenssin mahdollisuus voisi käytännössä juuri koskaan tuoda etua vahingonkäräjälle.

⁴⁹ Hakulinen I 1965 s. 242, Hemmo 1998 s. 340, Mononen 2004 s. 254–255, Saarnilehto DL 2009 s. 362 ja Norros LM 2010 s. 438–439.

⁵⁰ Näkökohdasta myös Hemmo 1998 s. 335–336, joka kuitenkin suhtautuu siihen osin kriittisesti.

⁵¹ Norros 2012 s. 27.

Kuvatut seikat rajoittavat vastuumuotokonkurrenssin alaa myös tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan vastuusuhteessa. Kuten jaksossa 4.2.1 (s. 12–) todettiin, tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija voi ainakin lähtökohtaisesti rajoittaa sopimusperusteista vastuutaan suhteessa tunnistusvälineen haltijaan sopimusehdolla TunnL 3 §:n tätä estämättä. Tällaisten vastuunrajoitusten on vastuumuotokonkurrenssia koskevien yleisten oppien mukaan katsottava rajoittavan samalla myös VahKorvL:n mukaista vastuuta. Toisin sanoen, tunnistusvälineen haltija ei voi kiertää vastuunrajoituksia ve-toamalla VahKorvL:iin.

Toinen asia on, että vaikka tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan välinen so-pimus ei sisältäisi lainkaan vastuunrajoituksia, ainakin osa liikkeeseenlaskijan TunnL:n mukaisista velvollisuuksista on ymmärrettävissä luonteeltaan siinä määrin sopimusoi-keudellisiksi, ettei VahKorvL:n lainkaan voida katsoa soveltuvan niiden rikkomistilantei-siin. Esimerkkinä voidaan mainita TunnL 21.1 § 1 virke, jonka mukaan “[t]unnistuspalvelun tarjoajan on luovutettava tunnistusväline sen hakijalle siten kuin sopimuksessa on sovittu”. On pidettävä mielessä TunnL:n säätäjän lähtökohta siitä, että tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan välille syntyy sopimus (TunnL 20.1 §), ja että TunnL näin sääntelee näiden sopimussuhteen sisältöä. Olisi ongelmal-ista jos, luonteeltaan sopimus oikeudellisten säännösten rikkomistilanteisiin voitaisiin soveltaa VahKorvL:a, joka edellä todetulla tavalla ei yleensä lainkaan sovellu sopimus-rikkomusten seurausten hyvittämiseen.

Kysymys VahKorvL:n soveltumisesta sopimusvastuuta koskevien sääntöjen rinnalla jää lopulta merkitykseltään vähäiseksi. Tällä mahdollisuudella voi ajatella olevan merkitys-tä lähinnä tilanteessa, jossa sopimusperusteinen vastuu on ehtinyt vanhentua mutta sopimuksenulkoista vastuuta koskeva vanhentumisaika on yhä avoinna. Näin voi käy-dä, jos tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan virheellinen menettely on tullut tunnistus-välineen haltijan havaittavaksi aiemmin kuin menettelystä seurannut vahinko. Sopi-musperusteisessa vastuussa yleinen vanhentumisaika alkaa kulua jo sopimusrikkomuk-sen havaittavaksi tulemisesta (VanhL 7.1 § 1 kohta) kun taas sopimuksenulkoisessa vastuussa edellytetään vahingon ja siitä vastuussa olevan havaittavaksi tulemistä (VanhL 7.1 § 3 kohta).⁵²

Vastaavanlainen asetelma, jossa sopimusperusteinen vastuu on lakannut ajan ku-lumisen perusteella mutta sopimuksenulkoinen vastuu ei, voi ainakin periaatteessa syntyä vielä huomattavasti helpommin *reklamaatiovelvollisuuden* laiminlyönnin kautta. Yleisenä periaatteena on pidetty sitä, että sopijapuoli menettää mahdolli-suuden vedota sopimussuorituksen virheeseen, ellei hän huomauta eli reklamo-i virheestä kohtuullisessa ajassa virheen tultua havaittavaksi.⁵³ Sopimuksenulkoi-sen vahingonkorvauksen yhteydessä reklamaatiovelvollisuutta ei sen sijaan tunneta.⁵⁴ Lausutusta seuraisi, että jos tunnistusvälineen haltija ei reagoi liikkeeseenlaskijan TunnL:n vastaiseen menettelyyn reklamaatiolle varatussa lyhyehkössä ajassa vir-heen havaittuaan, mahdollisuus vaatia korvausta sopimusperusteisen korvausnor-miston nojalla olisi menetetty.

Esitettyyn argumentointitapaan liittyy kuitenkin ongelmia. Ensinnäkin on huomata-tava, että TunnL ei sisällä säännöksiä reklamaatiovelvollisuudesta. Kun kyseessä on kuluttajan eduksi pakottava ja siten kuluttajaa suojaava sekä vielä varsin tuore laki, saattaisi näyttäytyä kuluttajan kannalta yllättävänä, jos sellaista melko anka-

⁵² Ks. erosta ja sen vaikutuksista lähemmin Norros 2015 s. 299–307.

⁵³ HE 187/2002 s. 45, Bärlund 2002 s. 127, Norros 2009 s. 333 ja Ramberg – Ramberg 2014 s. 202. Ks. myös KKO 1986 II 55. Tapauksessa ostajien katsottiin menettäneen oikeutensa vedota pinta-alavirheeseen, kun he olivat ilmoittaneet virheestä myyjille vasta lähes kolmen vuoden kuluttua siitä, kun he olivat saaneet huoneiston hallintaansa. Tapauksen tosiseikasto sijoittui aikaan ennen KL:n ja AsKL:n voimaantuloa, joten reklamaatiovelvollisuudelle ei saatu tukea säädetyistä laista.

⁵⁴ Ks. esimerkiksi Norros 2015 s. 20.

raa oikeusinstituutiota kuin reklamaatiovelvollisuutta sovellettaisiin hänen vahingokseen pelkästään lakiin kirjaamattoman oikeuden nojalla.

Toiseksi, niissä asiayhteyksissä, joissa reklamaatiovelvollisuuden on lausuttu olevan yleisesti voimassa oleva periaate, on yleensä pidetty silmällä lähinnä tavanomaisia kauppaa- tai palvelusopimuksia. Vaikka tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan oikeussuhdetta onkin TunnL 20.1 §:n mukaan kohdeltava sopimus-suhteena, oikeussuhteen sopimusluonne ei ole niin vahva kuin perinteisissä kauppa- ja palvelusopimuksissa. Huomiota voidaan kiinnittää yhtäältä siihen, että TunnL poikkeaa sisällöltään tavanomaisista sopimusoikeudellisista laeista, ja toisaalta siihen, että tunnistuspalvelun tarjoaminen saattaa olla harjoittajalleen paitsi liiketoimintaa myös lakisääteinen viranomaisuuorite, kuten jaksossa 4.2.1 (s. 12–) tuli esiin.

VahKorvL voi periaatteessa tulla sovellettavaksi myös HenkTL 47 §:n rinnalla. VahKorvL:n suhde erityislakiin jäsenyytyä pääpiirteittäin samalla tavalla kuin suhde sopimusperusteiseen vastuuseen. VahKorvL 1:1:n mukainen väistymisperiaate soveltuu myös suhteessa erityislain vahingonkorvausnormeihin jättäen ne voimaan tavallaan omana vastuunormistonaan. Mahdollista ja tavanomaista tosin on, että erityislain nimenomaisin säännöksin ainakin osaa VahKorvL:n säännöksistä sovelletaan erityislakiin perustuvan vastuunormiston osana. Myös HenkTL 47.2 §:ssä säädetään VahKorvL 2 luvun 2 ja 3 §:n, 3 luvun 4 ja 6 §:n sekä 4, 6 ja 7 luvun soveltumisesta HenkTL 47.1 §:ää täydentävästi.

Sen lisäksi, että VahKorvL voi näin nimenomaisesti säädettäessä täydentää erityislakiin perustuvan korvausnormiston sisältöä, VahKorvL saattaa rinnakkaisperiaatteen mukaisesti soveltua kokonaisuudessaan, tavallaan itsenäisesti erityislain rinnalla. Ellei rinnakkaisen soveltumisen mahdollisuuteen oteta erityislaissa selvää kantaa, kuten ei yleensä oteta, kysymystä on katsottu perustelluksi lähestyä pohtimalla erityislain korvaussäännöksen tarkoitusta. Jos erityislain tarkoituksena on parantaa vahingonkäräjien korvaussuojaa VahKorvL:n mukaisesta esimerkiksi säätämällä vastuu tuottamuksesta riippumattomaksi, lähtökohtaisena jäsenyystapana on pidetty sitä, että VahKorvL täydentää erityislain korvaussuojaa tämän aukkotilanteissa.⁵⁵

Sen sijaan jos erityislain tarkoituksena todetaan ainakin tietyiltä osin rajoittaa ”tavanomaista” VahKorvL:n mukaista vastuutasoa, VahKorvL:n voidaan katsoa jäävän soveltumatta.⁵⁶

Kuten jaksossa 3.2 (s. 7–) todettiin, HenkTL 47 §:n tarjoaa vahingonkäräjälle huomattavasti laajemman korvaussuojan verrattuna VahKorvL:iin. Sellaisia tilanteita, joissa HenkTL 47 § johtaisi vahingonkäräjien kannalta epäedullisempaan tulokseen kuin VahKorvL, ei juuri voine olla.⁵⁷ Tämä luo vahvan olettaman siitä, että HenkTL 47 §:n tarkoituksena nimenomaan on ollut korvaussuojan laajentaminen VahKorvL:iin verrattuna. Tulkinta saa vahvistuksen HenkTL 47 §:ää pääpiirteittäin vastaavan,⁵⁸ aiemman henkilörekisterilain (30.4.1987/471) 42 §:n esitöistä. Niissä todetaan nimenomaisesti, ettei VahKorvL:n säännöksiä voida pitää riittävinä säänneltäessä henkilörekisterin pitäjien vahingonkorvausvastuuta, vaan rekisteröityjen suojaaminen ja oikeusturva edellyt-

⁵⁵ Kivivuori DL 1975 s. 272–273, Hemmo 1998 s. 329–330, Saarnilehto 2007 s. 71–74, Kaivola LM 1988 s. 532–534 ja Norros 2009 s. 48.

⁵⁶ Hemmo 1998 s. 330, Saarnilehto 2001 s. 229–230 ja Norros 2009 s. 48.

⁵⁷ Lähinnä teoreettisena erona saatetaan kiinnittää huomiota korvausvelan vanhentumista koskevaan niin sanottuun toissijaiseen, kymmenen vuoden pituiseen vanhentumisaikaan, joka luetaan sopimuksenulkoi- sessa vastuussa vahinkoon johtaneesta tapahtumasta (VanhL 7.2 §). Vahinkoon johtaneen tapahtuman käsite on tuottamusperusteisessa ja tuottamuksesta riippumattomassa vastuussa keskenään hieman erilainen. Ks. lähemmin Norros 2015 s. 136–138.

⁵⁸ Ks. säännösten suhteesta HE 96/1998 s. 75–76.

tävät VahKorvL:sta osin poikkeavia vastuusäännöksiä.⁵⁹ Esitetyin syin VahKorvL:n on katsottava soveltuvan rajoituksetta HenkTL 47 §:n rinnalla.

4.2.4 TunnL 17.4 §:n merkitys

Edellisissä jaksoissa on tarkasteltu tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan vastuuta sen haltijaa kohtaan yhtäältä yleisten vahingonkorvausoikeudellisten sääntöjen ja toisaalta tarkkarajaisen HenkTL 47 §:n nojalla. Lopuksi on vielä syytä nostaa esiin kysymys siitä, sisältyykö toissijaisen ensitunnistajan vastuuta koskevaan TunnL 17.4 §:ään vastuunrajoitus aiemman ensitunnistajan hyväksi. Jos tällainen tulkinta hyväksyttäisiin, TunnL 17.4 § sulkisi erityissäännöksenä (*lex specialis derogat legi generali*) pois sopimusperusteista vastuuta koskevien yleisten sääntöjen ja VahKorvL:n soveltumisen tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan välillä sellaisessa asetelmassa, jossa joku toissijaisen ensitunnistuksen tekijä olisi samasta vahingosta vastuussa TunnL 17.4 §:n nojalla. Toissijaisen ensitunnistajan vastuuseen ja TunnL 17.4 §:ään perehdytään muilta osin tarkemmin vasta jaksossa 4.3 (s. 23–).

TunnL 17.4 §:n nykyisen sanamuodon mukaan "[a]iempaan tunnistukseen luottava vahvan sähköisen tunnistuspalvelun tarjoaja vastaa mahdollisesta tunnistuksen virheellisyydestä suhteessa vahingon kärsineeseen". Säännöksen saatettaisiin väittää merkitsevän sitä, että tilanteessa, jossa toissijaisen ensitunnistuksen tekijä on luottanut aiemmin virheellisesti tehtyyn ensitunnistukseen, toissijaisen ensitunnistajan vastuu TunnL 17.4 §:n nojalla sulkisi pois aiemman ensitunnistajan eli aiemman tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan vastuun. Toisin sanoen – TunnL 17.4 §:n vastuusäännös merkitsisi samalla vastuunrajoitusta aiemman ensitunnistajan hyväksi.

Tulkinta-argumentin taustalla on yhteisvastuullisia velkasuhteita koskeva vakiintunut hahmotustapa, jossa erotetaan toisistaan a) suhde velkojaan ja b) velallisten keskinäiset suhteet. Puhtaassa yhteisvastuussa velkoja voi periä koko velan valintansa mukaan keneltä tahansa velalliselta. Yhden velallisen suoritus vapauttaa vastuusta paitsi suoritustoimen tekijän itsensä myös kaikki muut yhteisvastuulliset velalliset. Lausuttu koskee kuitenkin ainoastaan suhdetta velkojaan. Kysymys velallisten keskinäisestä vastuunjaosta on ratkaistava erikseen. Yksinkertaisin ratkaisu on pääluvunmukainen tasajako, mitä onkin pidetty lähtökohtana velkakirjavelkojen yhteydessä.⁶⁰ Mahdollista on kuitenkin myös se, että yksi velallinen vastaa velallisten keskinäisessä suhteessa koko velan koko määrästä⁶¹ – sen estämättä, että kaikkien velallisten vastuu *suhteessa velkojaan* on yhteisvastuullista ja velkoja voi siten periä koko summan keneltä tahansa.

Tulkinta siitä, että TunnL 17.4 § säätäisi toissijaisen ensitunnistajan vastuun yksinomaiseksi aiempaan ensitunnistajaan nähden, ei kuitenkaan saa tukea säännöksen nyky muodon esitöistä. Esityöt ovat niukat, mutta ne puhuvat enemmän vastuunrajoitustulkintaa vastaan kuin sen puolesta. Esitöiden mukaan "4 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että tunnistuspalvelun tarjoajan tunnistukseen luottava toimija on vastuussa mahdollisesta tunnistuksen virheellisyydestä".⁶² Lakoninen esityölausuma antaa ymmärtää, että ehdotettava vahingonkorvaussäännös olisi tarkkarajainen mutta sisällöltään tavanomainen vahingonkorvauspykälä toissijaisen ensitunnistajan vastuusta. Minkäänlaista viittausta siihen, että säännös merkitsisi samalla vastuunrajoitusta jonkun muun osapuolen hyväksi, ei esitöistä ole luettavissa.

⁵⁹ HE 49/1986 s. 53.

⁶⁰ KM 1936:1 s. 34, Hakulinen 1965b s. 49, Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 83 ja Norros 2012 s. 253. Samansuuntaisesti VahKorvL 6:3:n osalta Virtanen 2011 s. 327.

⁶¹ Esimerkiksi tilanteessa, jossa useasta yhteisvastuullisesta vahingonaiheuttajasta yksi on saanut vahinkotapahtumasta etua, hän yleensä joutuu kantamaan korvausvastuun yksin saamaansa edun määrään saakka. Norros 2012 s. 256–257.

⁶² HE 272/2014 s. 21.

Huomiota on kuitenkin syytä kiinnittää myös vastuusäännöksen alkuperäismuotoon ja sen esitöihin. Vastuusäännös oli alun perin TunnL 17.2 §:ssä, jonka kaksi viimeistä virkettä kuuluivat seuraavasti:

”Tunnistuspalvelun tarjoajien on sopimuksessaan määriteltävä, kuinka vastuu mahdollisesta alkuperäisen ensitunnistamisen virheellisyydestä niiden keskinäisessä suhteessa jakaantuu. Suhteessa vahingon kärsineeseen vastaa se tunnistuspalvelun tarjoaja, joka luottaa toisen tekemään ensitunnistamiseen.”

Sanamuoto viittaa nykyisen TunnL 17.4 §:n sanamuotoa selvemmin tarkoitukseen sulkea aiemman ensitunnistajan vastuu pois. Vielä astetta voimakkaampaa tukea tällaiselle tulkinnalle saadaan TunnL:a koskevasta alkuperäisestä hallituksen esityksestä ja sen seuraavasta kohdasta (virkkeiden numerointi tässä):⁶³

”[1] Palveluntarjoajien on sopimuksessaan määriteltävä se, kuinka vastuu mahdollisesta alkuperäisen ensitunnistamisen virheellisyydestä niiden välillä jakautuu. [2] Suhteessa vahingonkärsineeseen vastaa se tunnistuspalvelun tarjoaja, joka luottaa toisen tekemään ensitunnistamiseen. [3] Jälkimmäinen säännös on looginen sen johdosta, että usein tunnistusvälineen haltija on samalla kuluttaja. [4] Se ei siis kuitenkaan ratkaise kysymystä palveluntarjoajien välisestä regressioikeudesta.”

Lainauksen virkkeet 1 ja 2 vastaavat melko suoraan lakitekstiä. Virke 3:n ajatusta on vaikea ymmärtää, koska vahingonkärsineen asema kuluttajana ei ainakaan yleisten oppien näkökulmasta vaikuta missään määrin vastuunjakoon vahingonaiheuttajien puolella. Virke 4 ja eron tekeminen suhteessa palveluntarjoajien välisiin regressiokysymyksiin ovat kuitenkin luettavissa viittauksiksi siihen, että lakitekstin ja lainauksen virke 2:n sanamuoto ”suhteessa vahingonkärsineeseen” todella merkitsisi sitä, että ehdotettava säännös, eli TunnL 17.2 §:n alkuperäismuoto, sulkisi aiemman ensitunnistajan vastuun pois. Virke 1 tuo esiin sen myös virkkeestä 4 ilmi käyvän ajatuksen, että ehdotettavalla säännöksellä ei tarkoiteta puuttua vastuunjakoon palveluntarjoajien keskinäisissä suhteissa.

On kuitenkin pidettävä mielessä, että viimeksi esitetyt tulkinnat koskivat nimenomaan TunnL 17.2 §:n alkuperäismuotoa. Kuten on tiedossa, säännöstä on sittemmin muutettu, ja muutetun säännöksen sanamuoto ei viittaa vastuunrajoitustarkoitukseen enää yhtä selvästi. Tämän suuntaiset viittaukset on kokonaan siivottu pois uuden säännöksen esitöistä. Tosin myös syy vastuusäännöksen sanamuodon muuttamiselle jätetään esitöissä auki. Esitöissä ei viitata sen enempää siihen, että vastuusäännöksen tarkoitettaiisiin säilyvän voimassa muuttumattomana, kuin siihenkään, että vastuusäännöksen sisältöä haluttaisiin jotenkin muuttaa. Kenties lainsäätäjän tarkoituksena on nimenomaan ollut vähin äänin torjua mahdollisuus tulkita vastuusäännös aiemman ensitunnistajan vastuun rajoitukseksi.

Kaiken esitetyn valossa on tulkintani se, ettei ainakaan nykyinen TunnL 17.4 § rajoita missään määrin aiemman ensitunnistajan vastuuta verrattuna siihen, mitä se hänen ja vahingonkärsijän välillä sovellettavien normien mukaan muuten olisi. Pohdittavana ollut vastuunrajoitus merkitsisi siinä määrin olennaista poikkeusta velvoiteoikeutemme pääsäännöistä, ettei sitä voida johtaa pelkästään edellä esitetyn, heikohkon tulkintaargumentaation perusteella, vaan tarvittaisiin selkeää tukea laista. Viimeksi mainittu edellytys ei TunnL 17.4 §:n nykyisen sanamuodon voimassa ollessa täyty.

⁶³ HE 36/2009 s. 56.

4.3 Toissijaisen ensitunnistuksen tekijä – tunnistusvälineen haltija

Systemaattinen lähtökohta voidaan ymmärtää niin, ettei se seikka, onko tunnistusvälineen hakijalla aiempaa tunnistusvälinettä vai ei, vaikuta uuden tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja haltijan väliseen vastuunormistoon. TunnL 20 §:n mukaisesti myös uuden tunnistusvälineen liikkeeseenlasku perustuu sopimukseen ja luo tunnistusvälineen haltijalle mahdollisuuden vedota sopimusperusteiseen vastuunormistoon. HenkTL 47 §:n ja VahKorvL:n mukainen vastuu tulevat kysymykseen samoissa rajoissa kuin jos olisi kysymys haltijan ensimmäisestä tunnistusvälineestä.

Poikkeuksen tästä systemaattisesta lähtökohdasta muodostaa kapea-alainen TunnL 17.4 §, jota tarkasteltiin jo edellä jaksossa 3.1 (s. 5–). Kuten todettiin, TunnL 17.4 § koskee ainoastaan yhtä mahdollista vahinkotilannetta eli toissijaisen ensitunnistuksen virheellisyyttä ja sitäkin vain, jos virhe on seurausta aiemmasta virheellisestä ensitunnistuksesta. Tällaisessa virhetilanteessa toissijaisen ensitunnistuksen tekijä vastaa tunnistusvälineen hakijalle aiheutuneesta vahingosta tuottamuksestaan riippumatta. Vastuuperuste on siten ankarampi verrattuna kahteen muuhun samojen osapuolten välillä mahdollisesti sovellettavaksi tulevaan vastuuperusteeseen, eli yleisiin sopimusoikeudellisiin sääntöihin perustuvaan ekskulpatiovastuuseen ja VahKorvL:n mukaiseen tuotamusvastuuseen.

TunnL 17.4 §:n mukainen vastuu saatetaan ymmärtää eräänlaiseksi toissijaisen ensitunnistajan *isännänvastuuksi* luottamusverkoston toisen jäsenen eli aiemman ensitunnistuksen tekijän virheestä. Toisin kuin tavanomaiset isännänvastuun muodot, TunnL 17.4 §:n mukainen isännänvastuu on ankarampaa kuin ”isännän” omaan menettelyyn perustuva vahingonkorvausvastuu, eli tässä tapauksessa pääasiassa tuottamuserusteinen vastuu. Yleensä on niin, että isännänvastuu edellyttää isännän ja vahingonkäräjien välillä sovellettavan vastuuperusteen käsillä oloa sen henkilön osalta, jonka menettelystä isäntä vastaa. Esimerkiksi jos isännän ja vahingonkäräjien välillä sovelletaan VahKorvL:n mukaista vastuuta, isännänvastuu syntyy, jos isännän työntekijä tai muu tämän vastuupiiriin VahKorvL 3:1:n nojalla kuuluva on aiheuttanut vahingon tuotamuksellisesti.⁶⁴ Vastaavasti tilanteessa, jossa viivästys kaupan täyttämässä johtuu myyjän suoritusapulaisesta, myyjä voi vapautua vastuustaan vain, jos hänen itsensä lisäksi myös hänen suoritusapulaisensa voi vedota KL 27.1 §:n mukaiseen ylivoimaiseen esteeseen (KL 27.2 §).

TunnL 17.4 § on toissijaisen ensitunnistuksen tekijän näkökulmasta ankara vastuusäännös myös siinä mielessä, että TunnL 17.4 § kuuluu TunnL 3 §:n pakottavuusvaikutuksen piiriin, jos tunnistusvälineen hakija tai haltija on kuluttaja. Kuten jaksossa 4.2.1 (s. 12–) todettiin, sopimusperusteista vastuuta koskevien lakiin kirjaamattomien sääntöjen osalta tulkinta on toinen, ja niihin perustuvaa vastuutaan tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija voi rajoittaa sopimusehdoin myös suhteessa kuluttajaan.

Kun TunnL 17.4 § merkitsee vastuun ankaroitumista suhteessa samojen osapuolten välillä sovellettaviin yleisiin vastuusääntöihin, TunnL 17.4 § ei sinänsä estäne näiden rinnakkaista soveltumista. Vahingonkäräjällä ei tosin liene juuri koskaan tarvetta vedota yleisiin sopimusperusteisiin vastuusääntöihin tai VahKorvL:iin TunnL 17.4 §:n sijasta.

⁶⁴ Tulkinta ei käy selvästi ilmi VahKorvL 3:1:n sanamuodosta, jossa puhutaan tuottamussääntöön (VahKorvL 2:1) nähden epäyhteismitallisella tavalla ”virheestä tai laiminlyönnistä”. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin pidetty selvänä, että sanamuodoilla on eroistaan huolimatta tarkoitettu samaa asiaa. Ks. Kivi-vuori 1975b s. 58 ja kattavammin perusteluin Ståhlberg – Karhu 2013 s. 208–209.

4.4 Luottamusverkoston jäsenten keskinäissuhteet

4.4.1 Yleistä

Tarkasteltaessa luottamusverkoston jäsenten keskinäisiä vastuusuhteita on aluksi selvitettävä, onko vahingonkäräjien ja -aiheuttajan välillä sopimusta – ja edelleen, onko vahingonkorvaus tapahtuma seurausta sopimusperusteisen suoritusvelvollisuuden puutteellisesta täyttämistä. Pelkästään se, että vahingonaiheuttaja ja -käräjä ovat molemmat luottamusverkoston jäseniä, ei luo heidän välilleen sopimusta. Luottamusverkostoon kuulumisen rinnastaminen keskinäiseen sopimussuhteeseen estyy jo siksi, ettei luottamusverkostoon liittyminen perustu liittyjän vapaaehtoiseen sitoutumistahtoon vaan palveluntarjoajan lakisääteiseen velvollisuuteen ilmoittaa toimintansa aloittamisesta viestintävirastolle (TunnL 10 §) ja tästä seuraavaan automaattiseen liittymiseen verkostoon (TunnL 12a.1 §). Luottamusverkoston jäsenet ovat kyllä solmineet keskinäisiä sopimuksia vapaaehtoisin toimin,⁶⁵ joskin näiden yleisyyden ja merkityksen on oletettu vähentyvän, kun TunnL 17 §:n uudistamisen myötä verkoston jäsenille luodaan lain nojalla velvollisuus luottaa toistensa antamiin tunnisteisiin.⁶⁶

Keskinäisissä sopimussuhteissa vastuusäännöt määräytyvät sopimusvastuuta koskevien yleisten oppien mukaan. TunnL 3 §:n pakottavuusvaikutus ei säännöksen sanamuodon perusteella näyttäisi koskevan lainkaan luottamusverkoston jäsenten keskinäisiä suhteita, mikä tulkinta merkitsisi sitä, että luottamusverkoston jäsenet voisivat tehokkaasti sopia TunnL:n säännöksistä poikkeamisesta keskinäisissä suhteissaan. Tulkinta ei kuitenkaan näytä ainakaan kaikilta osin vastaavan lainsäätäjän tarkoitusta. Esimerkiksi TunnL 12a.3 §:n säännös välitettävästä tunnistetiedosta perittävästä enimmäishinnasta on sellainen, joka jäisi ei-pakottavana täysin merkityksettömäksi. Huomiota on syytä kiinnittää myös TunnL 3 §:n esitöiden mainintaan, jonka mukaan lain pakottavuus kuluttajan eduksi vastaa ”lain peruslähtökohtaa, jonka mukaan muut toimijat erityisesti luottamusverkoston muodostuessa voivat luottaa siihen, että kaikki tunnistuspalvelun tarjoajat noudattavat omassa toiminnassaan tämän lain ja erityisesti sen 3 luvun säännöksiä eräänlaisena minimisääntelynä”.⁶⁷

Kysymys TunnL:n pakottavuudesta luottamusverkoston jäsenten keskinäisissä suhteissa voidaan kuitenkin jättää tässä avoimeksi, koska TunnL ei sisällä lainkaan säännöksiä luottamusverkoston jäsenten välisistä vahingonkorvauskysymyksistä. Tämä merkitsee sitä, että keskinäisten suhteiden vastuukysymykset määräytyvät yleisten oppien mukaan, ja nämä ovat pääsääntöisesti luonteeltaan tahdonvaltaisia.⁶⁸ Kuten jaksossa 4.2.1 (s. 12–) todettiin, TunnL 3 §:n pakottavuusvaikutuksen ei voida katsoa ulottuvan yleisiin vastuusääntöihin edes palveluntarjoajan ja kuluttajan suhteessa, joten tulkinnan on vielä suuremmalla syyllä oltava sama luottamusverkoston jäsenten keskinäisissä suhteissa (*argumentum a maiore ad minus*).⁶⁹

Luottamusverkoston jäsenten keskinäisiä vastuusuhteita ei ole tarpeen tarkastella yleisellä tasolla tämän laajemmin. Huomio voidaan sen sijaan rajata kysymykseen siitä, että jos joku luottamusverkoston jäsen on joutunut suorittamaan tunnistusvälineen haltijalle tai jollekulle muulle verkoston ulkopuoliselle, kuten identiteettivarkauden uh-

⁶⁵ Ks. HE 36/2009 s. 10: ”Vahvassa sähköisessä tunnistamisessa tunnistuspalvelua tarjoavat ja sitä käyttävät palveluntarjoajat muodostavat yleensä sopimussuhtein säännellyn verkoston.” Ks. samansuuntaisesti myös s. 34 ja 39.

⁶⁶ LiVM 33/2014 s. 3–4.

⁶⁷ HE 36/2009 s. 43.

⁶⁸ Ks. velvoiteoikeudellisten sääntöjen lähtökohtaisesta tahdonvaltaisuudesta Norros 2012 s. 24–28, erityisesti lakiin kirjaamattomien sääntöjen osalta s. 28.

⁶⁹ Ks. tällaisesta *a fortiori* -argumentaatiosta Aarnio 1989 s. 257.

rille, vahingonkorvausta, missä määrin hän voi vaatia maksamaansa korvausta takaisin toiselta luottamusverkoston jäseneltä.

Tarkastelussa käytetään selkeyden vuoksi seuraavaa käsitteistöä: Sitä tunnistusväli-
neen haltijaa tai muuta henkilöä, joka on kärsinyt vahinkoa tunnistuspalvelun puutteel-
lisen toiminnan vuoksi, kutsutaan *ensivahingon kärsijäksi*. Sitä luottamusverkoston jä-
sentä, joka ensi kädessä korvaa ensivahingon kärsijän vahingon ja vaatii maksamansa
korvauksen perusteella hyvitystä toiselta luottamusverkoston jäseneltä, kutsutaan *ta-
kautumisvelkojaksi*. Tällaisen velkomuksen kohdetta nimitetään *takautumisvelalliseksi*.

Tarkastelun taustaoletuksena on se, että takautumisvelallinen on itse tosiasiallisesti
ainakin osasyylinen ensivahingon kärsijän vahinkoon. Selvää on, ettei pelkästään luot-
tamusverkostoon kuulumisen luo verkoston jäsenille yhteisvastuuta yhden jäsenen va-
hingonkorvaus- tai muistakaan veloista.

Tarkastelu aloitetaan takautumiskysymyksiä koskevista yleisistä opeista. Tämän jäl-
keen pohditaan sitä, mikä vaikutus TunnL 17.4 §:n mahdollisella soveltumisella on ase-
telmaan.

4.4.2 Takautumiskysymyksiä koskevat yleiset säännöt

Kun arvioidaan luottamusverkoston jäsenten välisiä takautumiskysymyksiä velvoiteoi-
keuden yleisten oppien valossa, on syytä erotella toisistaan yhtäältä tilanteet, joissa
takautumisvelallinen olisi itse ollut vahingonkorvausvastuussa ensivahingon kärsijää
kohtaan, ellei takautumisvelallinen olisi suorittanut korvausta, ja toisaalta tilanteet,
joissa tällaista suoraa vastuuta ei olisi ollut. Tarkastelu aloitetaan ensin mainitusta ase-
telmasta.

Tilanteessa, jossa sekä takautumisvelkoja että -velallinen ovat olleet korvausvelvollisia
ensivahingon kärsijää kohtaan, kysymys takautumisoikeudesta ratkeaa erityisen hel-
posti siltä osin, kuin takautumisvelkojan ja -velallisen vastuu on kattanut samaa vahin-
koa. Tällaisessa tilanteessa vahingonkärsijällä on oikeus vaatia vahingon päällekkäisen
osan korvaamista kokonaisuudessaan kummalta tahansa vahingonaiheuttajista kuiten-
kin niin, että toisen vahingonaiheuttajan suorittama korvaus kaventaa myös toisen
vastuuta suhteessa vahingonkärsijään. Sama vahinko ei tietenkään voi tulla korvatta-
vaksi kahteen kertaan. Kuvatussa tilanteessa vahingonaiheuttajien vastuu on luonteel-
taan yhteisvastuullista eli solidaarista. Velkakirjalain (31.7.1947/622, jäljempänä
"VKL") 2.2 §:n ja VahKorvL 6:3.2:n osoittama yleinen lähtökohta on se, että jos joku
yhteisvelallisista maksaa velkaa yli oman laskennallisen osuutensa, hänelle syntyy oi-
keus periä ylimääräinen osuus muilta kanssavelallisilta. Tällaista saamisoikeutta kutsu-
taan *takautumisoikeudeksi*.⁷⁰

Se seikka, että eri vahingonaiheuttajien vastuu on perustunut eri oikeusperusteeseen,
ei estä heidän korvausvelkojensa katsomista yhteisvastuullisiksi eikä siten myöskään
takautumisoikeuden syntymistä. Lausuttu käy havainnollisesti ilmi ratkaisusta KKO
2008:62, jossa urakoitsija tuomittiin korvausvastuuseen urakkasuorituksen virheelli-
syyden perusteella ja valvontatehtävänsä laiminlyönyt viranomaisen sopimuksenulkois-
en vastuunormiston nojalla. Vaikka urakoitsijan ja viranomaisen vastuut perustuivat
selkeästi eri vastuuperusteeseen ja vielä toinen sopimus- ja toinen deliktivastuuseen,
heidät tuomittiin yhteisvastuuseen siitä vahingon osasta, johon viranomaisen vastuu
ylipäänsä ulottui.⁷¹

⁷⁰ Ks. esimerkiksi Norros 2012 s. 208.

⁷¹ Ks. aiheesta myös Norros 2012 s. 205 ja Lehtonen BLF 2013 s. 61–62.

Toisaalta vaikka takautumisvelkoja ja -velallinen olisivat kumpikin aiheuttaneet ensivahingon kärsijälle keskenään eri vahinkoseurauksen, on mahdollista, että heidän katsotaan vastaavan yhteisvastuullisesti koko vahingosta. VahKorvL 6:2:n mukaan yhteisvastuu syntyy paitsi silloin, kun eri vahingonaiheuttajat ovat velvollisia korvaamaan saman vahingon myös, jos ”vahinko on kahden tai useamman aiheuttama”. Viimeksi mainittua havainnollistaa ratkaisu KKO 2013:49. Tapauksessa E:lle oli aiheutettu vahinkoa rikoksella, joka oli luettu A:n ja B:n syyksi törkeänä pahoinpitelynä, C:n syyksi pahoinpitelynä ja D:n syyksi avunantona pahoinpitelyyn. Pelkästään sillä perusteella, että vahingonaiheuttajien osallisuus pahoinpitelyrikokseen oli arvioitu rikosoikeudellisesti eri tavoin, ei C:n ja D:n vahingonkorvausvastuuta vahingonkärsijää E:tä kohtaan voitu KKO:n mukaan vahvistaa A:n ja B:n täysimääräistä vastuuta pienemmäksi. Teko oli toteutettu yksissä tuumin ja vahinko oli ollut kaikilta osin myös C:n ja D:n ennakoitavissa. KKO katsoi vahingon olleen VahKorvL 6:2:n tarkoittamalla tavalla kahden tai useamman aiheuttama ja totesi C:n ja D:n vastaavan siitä E:lle kokonaisuudessaan yhteisvastuullisesti A:n ja B:n kanssa.

Lausuttua taustaa vasten voidaan todeta, että jos kaksi luottamusverkoston jäsentä joko a) on aiheuttanut yhdessä tai kumpikin itsenäisesti toimien ensivahingon kärsijälle saman vahingon tai b) he ovat yhdessä toimien aiheuttaneet kumpikin erillisen vahingon, heidän korvausvastuunsa katsotaan solidaarisiksi ja kummallakin on toista kohtaan takautumisoikeus yli oman osansa maksamastaan korvauksesta. Kuvatuissa tilanteissa takautumisoikeuden perustana on siis VKL 2.2 §:n ja VahKorvL 6:3.2:n osoittaman yleisen periaatteen mukainen yhteisvelallisen takautumisoikeus.

Takautumisoikeus toista yhteisvastuullista velallista kohtaan edellyttää sitä, että takautumisvaatimuksen esittäjä on suorittanut velkaa velkojalle yli sen, mikä on hänen oma laskennallinen osuutensa velallisten keskinäisessä suhteessa. VahKorvL 6:3.1:n mukaan “[k]orvausvelvollisten kesken korvausmäärä on jaettava sen mukaan kuin harkitaan kohtuulliseksi ottaen huomioon kunkin korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä, vahinkotapahtumasta ehkä saatu etu ja muut seikat”. Vahinkotapahtumasta saatua etua voidaan pitää jakoperusteista sikäli ensisijaisena, että jos vahinkotapahtuma on suoranaisesti aiheuttanut etua jollekin vahingonaiheuttajista, edunsaaja on yleensä syytä asettaa kantamaan korvausvastuu yksin saamaansa edun määrään saakka.⁷²

VahKorvL 6:3.1 ei kuitenkaan lähtökohtaisesti sovellu, jos ainakin osalla vahingonaiheuttajista vastuuperuste on muu kuin VahKorvL, ellei sovellettavaksi tulevan erityissäännöksen tai muun korvausnormin yhteydessä nimenomaisesti muuta säädetä.⁷³ Oikeuskirjallisuudessa Ståhlberg ja Karhu ovat esittäneet pääsäännöksi, että jos joku on tuottamuvastuun perusteella vastuussa tietyistä vahingosta ja joku muu samasta vahingosta tuottamuksesta riippumattoman vastuun nojalla, keskinäisessä suhteessa koko vahinko kuuluu siitä tuottamuksensa perusteella vastaavan kannettavaksi.⁷⁴ Tosin Saxénin mukaan tällainen vastuunjako ei suinkaan ole annettua (”ingalunda givet”).⁷⁵ Aiheeseen palataan seuraavassa jaksossa TunnL 17.4 §:n näkökulmasta.

Yhteisvastuutilanteiden lisäksi takautumisoikeus on mahdollinen asetelmassa, jossa takautumisvelkoja on korvannut ensivahingon kärsijälle jonkin sellaisen vahingon, josta takautumisvelallinen olisi ollut ensivahingon kärsijää kohtaan vastuussa mutta takautumisvelkoja itse ei. Kuvatussa tilanteessa yhteisvelallisten välinen takautumisoikeus ei

⁷² Norros 2012 s. 256–257 viitaten tapauksiin KKO 1965 II 20 ja 1968 II 64.

⁷³ VahKorvL 6 luku tosin on keskeinen esimerkki VahKorvL:n säännöksistä, jotka tulevat sovellettavaksi erityislain vahingonkorvaussäännöksen rinnalla nimenomaisen viittaussäännöksen perusteella. Ks. esimerkiksi HenkTL 47 §, OYL 22:5 ja AML 16:4.

⁷⁴ Ståhlberg – Karhu 2013 s. 275–276.

⁷⁵ Saxén 1975 s. 326.

sovellu, koska todetulla tavalla vain takautumisvelallinen on ollut vahingosta vastuussa. Takautumisoikeus on silti mahdollinen niin sanotun *yleisen takautumisoikeuden* perusteella. Muun muassa oikeuskäytännön perusteella voidaan johtaa yleinen sääntö siitä, että toisen henkilön velan maksu luo lähtökohtaisesti maksajalle takautumisoikeuden velallista kohtaan. Pääsäännöstä voidaan kuitenkin poiketa ainakin silloin, jos maksajan katsotaan tarkoittaneen antaa velalliselle lahjan tai jos maksajan katsotaan täyttäneen velallisen veloitteen ei-hyväksyttävästä syystä, kuten tarkoituksessa saada takautumisoikeus ja päästä sen avulla painostamaan velallista.⁷⁶

”Puhtaat” takautumisoikeudet eivät kuitenkaan tule sovellettavaksi tilanteessa, jossa takautumisvelallinen on menettelyllään tavalla tai toisella aiheuttanut sen, että takautumisvelkoja on epäonnistunut suorituksessaan suhteessa ensivahingon kärsijään tai muuten aiheuttanut tälle vahinkoa, mutta jossa takautumisvelallinen itse ei olisi suoraan vastuussa ensivahingon kärsijää kohtaan. Tällöinkin on kyllä mahdollista, että takautumisvelkojalla katsotaan olevan oikeus saada takautumisvelalliselta hyvitys ensivahingon kärsijälle maksamastaan korvauksesta, mutta kysymystä on arvioitava vahingonkorvauskysymyksenä soveltaen takautumisvelkojan ja -velallisen välillä noudatettavia vahingonkorvaussääntöjä. Takautumisvelkojan ja -velallisen välisen vahingonkorvausnormiston näkökulmasta takautumisvelkojan kolmannelle maksama korvaus on tavallaan vain yksi mahdollinen vahinkoerä muiden joukossa. Jos kuitenkin halutaan painottaa tällaisen vahingonkorvausvaatimuksen erityisluonnetta, voidaan puhua esimerkiksi *takautuvasta vahingonkorvausvaatimuksesta*.⁷⁷

Jos takautumisvelkojan ja -velallisen oikeussuhde on ainoastaan sopimuksenulkoisen, vahinkotapahtuman seurausten heijastumista kolmanteen pidettäisiin luultavasti siinä määrin etäisenä ja ennakoimattomana seurauksena, ettei vastuuta useimmissa tapauksissa syntyisi. Lisäksi ongelmaksi muodostuisi varallisuusvahingon voimakkaasti rajoitettu korvattavuus VahKorvL:n nojalla.⁷⁸

Jos sen sijaan kyse on sellaisesta sopimusketjusta, jossa takautumisvelallinen on tehnyt takautumisvelkojalle tietyn suorituksen tietäen jälkimmäisen hyödyntävän suoritusta omassa suorituksessaan ensivahingon kärsijälle, takautumisvelkojan ensivahingon kärsijälle maksamaa korvausta saatettaisiin hyvin pitää korvattavana vahinkona takautumisvelkojan ja -velallisen suhteessa.⁷⁹ Vastuun syntymistä ja laajuutta on arvioitava sopimusvastuuta koskevien yleisten sääntöjen valossa. Huomiota voidaan kiinnittää sellaisiin asioihin kuin 1) missä määrin takautumisvelallinen on voinut ennakoida, että hänen sopimusrikkomuksensa suhteessa takautumisvelkojaan aiheuttaa jälkimmäisen sopimusrikkomuksen suhteessa kolmanteen, 2) sovelletaanko takautumisvelallisen ja -velkojan suhteessa KL:a tai muuta lakia, jossa eri vahinkoerien korvattavuus riippuu vahingon luokittelusta välittömäksi tai välilliseksi, 3) katsotaanko kolmannelle maksettu hyvitys takautumisvelkojan ja -velallisen sopimussuhteen näkökulmasta välittömäksi vai välilliseksi vahingoksi sekä 4) onko heidän välillään vastuuta rajoittavia sopimusehtoja.⁸⁰

⁷⁶ Ks. Norros 2012 s. 267–272 lukuisine viitteineen.

⁷⁷ Norros 2012 s. 263–264.

⁷⁸ Eräissä tapauksissa vahingonkorvausvastuu on silti mahdollinen. Oikeuskirjalisuudessa on keskusteltu 1990- ja 2000-luvuilla *sopimussuhteen häiritsemiseksi* (engl. *interference with contract*) kutsutusta vahinkotilanteesta, jossa sivullinen tietoisesti myötävaikuttaa sopimusrikkomuksen syntymiseen kahden sopijapuolen välillä. Ks. esimerkiksi Hemmo 1998 s. 228–233, Norrgård 2006 s. 157–168, Hoffrén 2008 s. 206–213 ja Rudanko DL 2009 s. 540–553.

⁷⁹ Ks. esimerkiksi ratkaisut KKO 1983 II 92 ja 2012:101.

⁸⁰ Ks. Norros 2012 s. 264.

4.4.3 TunnL 17.4 §:n merkitys

Edellisessä jaksossa tarkasteltiin luottamusverkoston jäsenten välisiä takautumiskysymyksiä velvoiteoikeuden yleisten oppien näkökulmasta. On kuitenkin vielä syytä selvittää, miten asetelmaan vaikuttaa se, jos joko takautumisvelkoja tai -velallinen on ollut ensivahingon kärsijää kohtaan vastuussa TunnL 17.4 §:n nojalla. Mahdollista on ensin näkin se, että takautumisvelkoja on korvannut TunnL 17.4 §:n nojalla vahingon, joka tosiasiallisesti johtuu takautumisvelallisen virheestä tai laiminlyönnistä. Toiseksi, takautumisvelkoja voi olla korvannut vahingon, josta takautumisvelallinen olisi ollut vastuussa TunnL 17.4 §:n nojalla.

Kuten jaksossa 4.2.4 (s. 21–) todettiin, nykyisestä TunnL 17.4 §:stä ei voida johtaa vastuunrajoitusta aiemman ensitunnistajan hyväksi suhteessa vahingonkärsijään. Saatetaan silti kysyä, voitaisiinko säännös ymmärtää kannanotoksi ”edes” yhteisvastuullisten keskinäisestä vastuunjaosta. Toisin sanoen, jääkö ensivahingon kärsijän vahinko palveluntarjoajien keskinäisessä suhteessa sen kannettavaksi, joka vastaa vahingosta TunnL 17.4 §:n nojalla?

Kysymykseen on nähdäkseni kuitenkin vastattava kieltävästi. Ratkaisevaksi muodostuvat vastuusäännöksen eli TunnL 17.2 §:n alkuperäismuodon sanamuoto ja esityöt, joista käy jaksossa 4.2.4 (s. 21–) tarkemmin kuvatulla tavalla yksiselitteisesti ilmi, ettei ehdotettavan säännöksen tarkoiteta vaikuttavan palveluntarjoajien keskinäiseen vastuunjakoon. Nykyisessä TunnL 17.4 §:ssä tai sen esitöissä ei mitenkään viitata siihen, että aiemmasta yksiselitteisesti esitetystä kannasta olisi tarkoitettu poikettavan. On siten katsottava, ettei TunnL 17.4 § ainakaan suoraan vaikuta yhteisvastuullisten vahingonaiheuttajien keskinäiseen vastuunjakoon, vaan kysymys on ratkaistava yleisten oppien ja vahinkotilanteen olosuhteiden mukaan.

Voiko vastuunjakoon silti vaikuttaa se, että TunnL 17.4 §:n mukainen vastuu on tuottamuksesta riippumatonta kun taas aiemman ensitunnistajan vastuu tunnistuksen virheellisyydestä on käännettyyn todistustaakkaan perustuvaa tuottamuksesta sopimussuhteissa vallitsevan yleisen pääsäännön mukaisesti? Kuten edellisessä jaksossa todettiin, oikeuskirjallisuudessa on käyty keskustelua siitä, että jos joku on tuottamuksesta vastuun perusteella vastuussa tietystä vahingosta ja joku muu samasta vahingosta tuottamuksesta riippumattoman vastuun nojalla, tulisiko koko vahingon kuulua vahingonaiheuttajien keskinäisessä suhteessa siitä tuottamuksensa perusteella vastaavan kannettavaksi.

Esitetty lähtökohta on yleisenä sääntönä nähdäkseni ongelmallinen. Tilanteessa jossa, joku vastaa tietystä vahingosta tuottamuksesta riippumattoman vastuun nojalla, on aivan mahdollista, että myös tällaisen vahingonaiheuttajan saatettaisiin katsoa toimineen huolimattomasti. Asian selvittämiseen ei vain yleensä ole tarvetta, jos vastuu syntyy tuottamuksesta riippumatta. Toisin sanoen – siitä, että jonkun todetaan vastaavan tietystä vahingosta tuottamuksesta riippumatta, ei yksin voida päätellä, että tämä osapuoli olisi toiminut huolellisesti.

Lisäksi on huomattava, että tuottamuksesta riippumaton vastuu kytkeytyy yleensä juuri sellaisiin tilanteisiin, joissa vahingon ohjaamista aiheuttajansa korvattavaksi pidetään erityisen tärkeänä. Voi toki olla, että tällaisissakin tilanteissa ankaralla vastuulla usein pyritään ensi kädessä vahingonkärsijän korvaussuojan varmistamiseen eikä niinkään juuri tietyn osapuolen saamiseen vahingosta vastuuseen. Silti ankaran vastuun puolto- perusteena on vakiintuneesti käytetty myös sitä näkökohtaa, että elinkeinotoimintaa harjoittavan tai muunlaiseen hyötymiseen pyrkivän on kannettava seuraukset toimin-

nasta sivullisille aiheutuvista vahingoista.⁸¹ Tällaisiin tilanteisiin sopii nähdäkseni huonosti ajatus siitä, että vahingosta ankaran vastuun perusteella vastuussa oleva pääsisi automaattisesti tai ainakin oletusarvoisesti muita parempaan asemaan vahingonaiheuttajien keskinäisessä vastuunjaossa.

TunnL 17.4 §:n mukaiseen ankaraan vastuun liittyy kuitenkin erityispiirteitä, joiden vuoksi nimenomaan tässä tilanteessa lähtökohdaksi voitaneen edellä lausutusta huolimatta ymmärtää se, että TunnL 17.4 §:n nojalla vastuussa olevalle syntyy täysimääräinen takautumisoikeus suhteessa mahdolliseen toiseen yhteisvastuulliseen vahingonaiheuttajaan, eli aiemman ensitunnistuksen tekijään. TunnL 17.4 §:n nojalla vastuuseen joutuvan mahdollisuudet vaikuttaa vahingon aiheutumiseen ovat erityisen vähäiset. TunnL 17.4 § 1 virkkeen mukaan olemassa olevan vahvan sähköisen tunnistusvälineen avulla on voitava hakea vastaavan tasoista sähköistä tunnistusvälinettä, eikä toissijaisella ensitunnistajalla näin ole valinnanvaraa siinä, luottaako hän aiemmin tehtyyn ensitunnistukseen vai edellyttääkö hän TunnL 17.1–2 §:n mukaista hakijan henkilökohtaista tunnistamista.⁸²

Jos toissijainen ensitunnistaja epäilee aiempaa ensitunnistusta virheelliseksi, TunnL 17.4 § ei nähdäkseni sinänsä kiellä sitä, että toissijainen ensitunnistaja hankkii lisäselvitystä asian varmistamiseksi. Mahdollisuudet selvityksen saamiseksi ovat kuitenkin rajalliset, koska TunnL 17.4 § 1 virkkeen takia toissijainen ensitunnistaja ei ilmeisesti voi vaatia hakijalta henkilökohtaista tunnistautumista, ja toisaalta aiemman ensitunnistuksen tekijä ei välttämättä ole valmis eikä tietosuojan vuoksi ehkä edes oikeutettu jakamaan itse käyttämiänsä tunnistetietoja.

Se asetelma, jossa TunnL 17.4 §:n vastuusäännös voi tulla sovellettavaksi, poikkeaa siten sellaisista ankaran vastuun tyyppitapauksista, joissa nimenomaan tietyn toiminnan harjoittajalla on parhaat mahdollisuudet ehkäistä vahingon aiheutumista, ja jossa vastuuperusteen ankaruuden tarkoituksena on painostaa häntä niin huolelliseen toimintaan kuin suinkin on mahdollista.⁸³ Viimeksi kuvattuun asetelmaan sopii minusta huonosti ajatus siitä, että vahingosta ankaran vastuun perusteella vastaava saisi lähtökohtaisesti takautumisoikeuden suhteessa samasta vahingosta tuottamuksensa perusteella vastaavaan. Sen sijaan tilanteissa, joissa toissijainen ensitunnistaja on vahingosta vastuussa TunnL 17.4 §:n nojalla ja aiemman ensitunnistuksen tekijä sopimusperusteisen eskulpaatiovastuun nojalla, vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta lähtökohdalta, että vahinko jää vahingonaiheuttajien keskinäisessä suhteessa siitä tuottamuksensa tai oletetun sellaisen perusteella vastaavan kannettavaksi.

4.5 Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija – sivullinen vahingonkärsijä

Sähköiseen tunnistamiseen liittyvän, oman vahinkotilanteiden ryhmänsä muodostavat sellaiset, joissa joku saa oman vilpillisen menettelynsä tai tunnistuspalvelun häiriön vuoksi mahdollisuuden tulla tunnistetuksi kolmantena, sivullisena henkilönä, ja tästä aiheutuu mainitulle kolmannelle vahinkoa. Kuvattua vahinkotilannetta voidaan edellä todetulla tavalla kutsua *virheelliseksi positiiviseksi tunnistamiseksi*. Mahdollista on ensinnäkin se, että joku hakee tunnistusvälineen toisen henkilön nimissä ja ryhtyy sitten hänenä esiintyen tekemään oikeustoimia tai muita toimenpiteitä. Vastaava tilanne voi

⁸¹ Ks. esimerkiksi Hemmo 2005 s. 99, jonka mukaan ”pohjimmaisia syitä ankaran vastuun mahdollisuudelle elinkeinotoiminnassa ovat asianmukaisen – riskienhallinnan edellyttäminen ja halu kohdistaa toimintamuodon aiheuttamat yhteiskunnalliset kustannukset sen kulurakenteeseen”. Ks. samansuuntaisesti Ståhlberg – Karhu 2013 s. 144 ja Virtanen 2011 s. 171–172.

⁸² TunnL 17.4 §:n sanamuotoa terävöitettiin lakimuutoksen eduskuntakäsittelyssä siten, että toissijaisen ensitunnistajan velvollisuus sallia tunnistusvälineen hakeminen aiemman sähköisen tunnistusvälineen perusteella tulisi selkeämmin esiin. Ks. LiVM 33/2014 s. 6.

⁸³ Ks. kuvattua asetelmasta ankaran vastuun puoltoperusteena esimerkiksi Häyhä OTJP 1999 s. 112–114.

syntyä myös sitä kautta, että joku saa haltuunsa toisen henkilön tunnistusvälineen. Tunnistautuminen saattaa yhdistyä väärään henkilöön myös tunnistuspalvelun teknisen virheen takia ilman kenenkään vilpillistä toimintaa. Kuvatuissa tilanteissa se sivullinen henkilö, jonka nimissä oikeustoimia tai muita toimenpiteitä tehdään saattaa kärsiä vahinkoa. Selvää on, että näistä vastuussa on ainakin sellainen henkilö, jonka vilpillisestä menettelystä vahingot johtuvat, mutta myös tunnistuspalvelun tarjoajan vastuuta sivullisen kärsimistä vahingoista saatetaan pohtia.

Sitä henkilöä, joka tulee oman vilpillisen menettelynsä takia tai muusta syystä virheellisesti tunnistetuksi joksikin toiseksi henkilöksi, kutsutaan jäljempänä *vääräksi käyttäjäksi*. Sitä henkilöä, joksi väärä käyttäjä tunnistetaan, kutsutaan *oikeaksi käyttäjäksi*.

Tilanteissa, joissa oikean käyttäjän vahinko johtuu väärän käyttäjän hänen nimissään tekemistä oikeustoimista tai muunlaisista oikeudellisista, esimerkiksi hallinto-oikeudellisista toimenpiteistä, esikysymyksenä vahingonkorvaukselle on se, missä määrin toimenpiteet tulevat oikeaa käyttäjää sitoviksi. Jos väärä käyttäjä aiheuttaa oikealle käyttäjälle vahinkoa muuten kuin oikeudellisin toimenpitein, esimerkiksi lähetelemällä viestejä oikean käyttäjän nimissä tämän mainetta vahingoittavalla tavalla, kysymys väärän käyttäjän toimien sitovuudesta suhteessa oikeaan käyttäjään ei nouse vastaavalla tavalla esiin.

TunnL:n mukainen lähtökohta on, ettei oikea käyttäjä vastaa väärän käyttäjän tunnistusvälineen avulla tekemistä oikeudellisista toimista. TunnL 27.1 §:n mukaan oikea käyttäjä eli "[t]unnistusvälineen haltija vastaa tunnistusvälineen oikeudettomasta käytöstä vain, jos: 1) hän on luovuttanut tunnistusvälineen toiselle; 2) tunnistusvälineen katoaminen, joutuminen oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudeton käyttö johtuu hänen huolimattomuudestaan, joka ei ole lievää; tai 3) hän on laiminlyönyt ilmoittaa tunnistuspalvelun tarjoajalle tai sen ilmoittamalle muulle taholle tunnistusvälineen katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä ilman aiheutonta viivytystä sen havaittuaan". Näissäkin tilanteissa oikean käyttäjän vastuu ei ole poikkeuksetonta, vaan TunnL 27.2 §:ssä säädetään vielä eräistä vastuun lisärajoituksista. Jos oikea käyttäjä välttää sidonnaisuuden väärän käyttäjän tekemiin oikeudellisiin toimiin TunnL 27 §:n nojalla, oikea käyttäjä ei kärsi väärästä positiivisesta tunnistamisesta vahinkoa välttämättä lainkaan tai vahinko ainakin yleensä jää melko pieneksi, rajoittuen lähinnä tilanteen selvittämisestä johtuviin kuluihin.

Huomattavasti suuremmat vahingot ovat mahdollisia, jos oikea käyttäjä tulee tehokkaasti sidotuksi väärän käyttäjän tekemiin oikeudellisiin toimenpiteisiin suhteessa kolmanteen. Mahdollista on esimerkiksi se, että väärä käyttäjä sitoo oikean käyttäjän maksuvelvollisuuteen tai luopuu jostakin oikeudesta suhteessa kolmanteen. Näissä tilanteissa oikealla käyttäjällä olisi yleensä oikeus saada väärältä käyttäjältä hyvitys menetyksestään joko vahingonkorvauksena tai joissakin tilanteissa perusteettoman edun palautuksena.⁸⁴ Jos väärää käyttäjää ei tavoiteta tai tämä osoittautuu maksukyvyttömäksi, oikea käyttäjä saattaa harkita vahingonkorvauksen vaatimista tunnistuspalvelun tarjoajalta.

Tunnistuspalvelun tarjoajan ja oikean käyttäjän välillä soveltuva vahingonkorvausnormi valikoituu melko suuresta normijoukosta osapuolten välisen oikeussuhteen ja sen mu-

⁸⁴ Tilanteessa, jossa väärä käyttäjä ei ole aiheuttanut väärää positiivista tunnistamista vilpillisesti eikä edes tuottamuksellisesti vaan synnä on esimerkiksi tekninen häiriö, oikealla käyttäjällä ei olisi oikeutta vahingonkorvaukseen väärältä käyttäjältä tältä puuttuvan tuottamuksen vuoksi. Jos väärä käyttäjä kuitenkin on saanut väärään positiiviseen tunnistamiseen perustuneesta oikeustoimesta jotakin etua, esimerkiksi lainasumman sitoessaan samalla oikean käyttäjän velkasuhteeseen suhteessa luotonantajaan, väärä käyttäjä olisi yleensä velvollinen palauttamaan saamansa etuuden tai sen arvon edunpalautusvelvollisuutta koskevien sääntöjen nojalla.

kaan, onko kysymys tavallisesta vai toissijaisesta ensitunnistajasta. Jos väärä positiivinen tunnistaminen johtuu siitä, että väärä käyttäjä on syystä tai toisesta saanut mahdollisuuden käyttää oikealle käyttäjälle asianmukaisesti myönnettyä tunnistusvälinettä, tunnistuspalvelun tarjoajan ja oikean käyttäjän välillä on sopimussuhde. Tällöin sovellettavaksi voivat tulla ainakin yleinen sopimusperusteinen vastuunormisto ja rajatussa määrin VahKorvL. Jos oikean käyttäjän tunnistusvälineen päätyminen väärän käyttäjän käyttöön johtuu tunnistuspalvelun tarjoajan virheestä, sovellettavaksi voi ainakin osassa tilanteita tulla myös HenkTL 47 §, koska tunnistusvälineen päätyminen väärälle henkilölle merkinnee yleensä HenkTL:n vastaista henkilötietojen käsittelyä.⁸⁵ TunnL 17.4 § ei sen sijaan tule puheena olevassa asetelmassa sovellettavaksi, jos hyväksytään se jaksossa 3.1 (s. 5–) esitetty tulkinta, että TunnL 17.4 § edellyttää virhettä nimenomaan aiemmassa ensitunnistamisessa.

Virheellinen positiivinen tunnistaminen voi kuitenkin tapahtua myös ilman oikealle käyttäjälle myönnettyä tunnistusvälinettä siten, että väärä käyttäjä hakee tunnistusvälineen oikeana käyttäjänä esiintyen.⁸⁶ Saamansa tunnistusvälineen avulla väärä käyttäjä saattaa edelleen hakea uuden tunnistusvälineen toiselta palveluntarjoajalta. Kuvaussa tilanteessa oikean käyttäjän asemaa turvaa se, että kun virheelliseen positiiviseen tunnistamiseen ei liity oikean käyttäjän tunnistusvälinettä, mikään TunnL 27.1 §:n mukaisista, sitovuuden aiheuttavista perusteista ei voi täytyä.

Toisaalta sikäli kuin oikealle käyttäjälle silti aiheutuisi kuvatussa tilanteessa vahinkoa, hänen mahdollisuuttansa saada tunnistuspalvelun tarjoajilta vahingonkorvausta heikentäisi jossakin määrin se, ettei oikealla käyttäjällä välttämättä ole sopimussuhdetta sen enempää alkuperäiseen kuin toissijaiseenkaan ensitunnistajaan. Tämä ei ole ongelma sikäli kuin on kysymys toissijaisen ensitunnistajan vastuusta, koska tämä joka tapauksessa vastaisi oikeaa käyttäjää kohtaan TunnL 17.4 §:n perusteella. TunnL 17.4 §:n soveltamisalaa ei ole rajattu vahingonkäräjien henkilön mukaan mitenkään, vaan säännöksen sanamuodon perusteella toissijainen ensitunnistaja ”vastaa mahdollisesta tunnistuksen virheellisyydestä suhteessa” – ilmeisesti keneen tahansa – ”vahingon kärsineeseen”.

Sen sijaan aiemman ensitunnistajan ja oikean käyttäjän välisessä suhteessa ei voida soveltaa TunnL 17.4 §:ää eikä myöskään sopimusvastuuta koskevia sääntöjä, ellei oikean käyttäjän mahdollinen alkuperäinen, vahinkotilanteeseen mitenkään liittymätön tunnistusväline satu olemaan peräisin juuri tältä palveluntarjoajalta. HenkTL 47 § saattaa soveltua, jos ensitunnistajan voidaan katsoa menetelleen joiltakin osin HenkTL:n vastaisesti myöntäessään tunnistusvälineen väärän käyttäjän vilpillisen hakemuksen perusteella. Esimerkiksi jos tunnistuspalvelun tarjoaja on myöntänyt tunnistusvälineen oikean käyttäjän nimissä väärän käyttäjän hakemuksesta siitä huolimatta, että tällä on ollut syy epäillä hakemuksen oikeellisuutta, palveluntarjoajan saatettaisiin katsoa lyöneen laimin rekisterinpitäjän velvollisuuden huolehtia siitä, ettei virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita henkilötietoja käsitellä (HenkTL 9.2 §). Jos palveluntarjoaja kuitenkin on noudattanut HenkTL:a omasta puolestaan moitteettomasti, HenkTL 47 § ei sovellu. Tällöin oikea käyttäjä joutuisi vahingonkorvausta vaatiessaan turvautumaan VahKorvL:iin, johon liittyvät korvausvastuun rajoitukset (ks. jakso 3.2, s. 7–) käytännössä usein estäisivät vahingonkorvauksen saamisen.

⁸⁵ Samansuuntaisesti mutta voimakkaammin Ponka 2013 s. 415–416 ja 418.

⁸⁶ Mahdollista on yhtäältä se, että oikealla käyttäjällä ei lainkaan ole TunnL:n alaan kuuluvaa tunnistusvälinettä, ja toisaalta se, että oikealla käyttäjällä on tunnistusväline mutta virheellinen positiivinen tunnistaminen ei liity aiemman tunnistusvälineen väärinkäyttöön vaan kokonaan uuden tunnistusvälineen hakemiseen.

4.6 Tunnistuksen välittäjä – tunnistusvälineen haltija

Luottamusverkostoon kuuluu tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijoiden lisäksi myös *tunnistusvälityspalvelun tarjoaja*. Sama palveluntarjoaja voi tarjota molempia palveluja. Tunnistusvälityspalveluja ei juuri säännellä TunnL:ssa,⁸⁷ mutta valtioneuvoston TunnL 12a.5 §:n nojalla antamassa asetuksessa vahvan sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajien luottamusverkostosta (169/2016, jäljempänä ”TunnA”) on tunnistusvälityksestä useita säännöksiä. Tunnistusvälityspalvelua ei TunnA:ssa määritellä, mutta se on käsittääkseni melko vakiintuneesti ymmärretty palveluksi, jossa tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijoiden toteuttamia tunnistustapahtumia välitetään tunnistusta hyödyntäville luottamusverkoston ulkopuolisille asiointipalvelujen tarjoajille.⁸⁸ TunnL 12a.2 § ja TunnA 1.1 §:n mukaan tunnistusvälityspalvelun tarjoajalla on oltava tekninen rajapinta yhtäältä suhteessa tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijaan ja toisaalta suhteessa tunnistuspalveluun luottavaan osapuoleen.

Jos tunnistuksen välityksessä tapahtuu virhe, välittäjään luottava asiointipalvelun tarjoaja ei välttämättä saa tunnistusvälineen haltijaa tunnistettua oikein, mikä saattaa estää palvelun käytön (virheellinen negatiivinen tunnistaminen) tai aiheuttaa sen, että käyttäjä tulee tunnistetuksi vääräksi henkilöksi (virheellinen positiivinen tunnistaminen). Tällaisten tapahtumien seurauksena palvelun käyttöä yrittävä tai joku sivullinen, aiheuttomasti tunnistettu tunnistusvälineen haltija saattaa kärsiä vahinkoa. Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija ja asiointipalvelun tarjoaja ovat lähtökohtaisesti vastuussa apunaan käyttämänsä tunnistuksen välittäjän toiminnasta suoritusapulaista koskevien yleisten velvoiteoikeudellisten oppien ja tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija lisäksi TunnL 13.4 §:n nojalla.⁸⁹

Sen sijaan tunnistuksen välittäjän suora vastuu tunnistusvälineen haltijaa kohtaan on hyvin suppea. Kuten on tullut esiin, TunnL 17.4 § koskee ainoastaan tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijaa ja tätäkin vain, jos on kyse toissijaisesta ensitunnistamisesta. Myöskään tavanomainen sopimusperusteinen vastuu ei tule kysymykseen, koska osapuolten välillä ei ole sopimuksella perustettuja suoritusvelvollisuuksia. Oikeutemme tuntee sinänsä melko monia tilanteita, joissa jonkinlaisessa välittäjäasemassa oleva toimija vastaa sopimusperusteisen vastuunormiston nojalla paitsi suhteessa varsinaiseen toimeksiantajaansa myös tämän vastapuoleen tai muuhun ei-sopijapuoleen, jolla on riittävän suuri intressi palvelun asianmukaiseen toteutumiseen. Esimerkkeinä voidaan mainita kiinteistönvälittäjän vastuu toimeksiantajansa vastapuolta kohtaan (laki kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä, 15.12.2000/1074, 14 §), vakuutusmeklarin vastuu sivullista vahingonkärsijää kohtaan (laki vakuutusedustuksesta, 15.7.2005/570, 40.1 §), lahjakirjan laatijan vastuu tarkoitettua lahjansaajaa kohtaan (KKO 1992:165) ja konsultin vastuu yritysjärjestelyyn liittyvää kolmatta osapuolta kohtaan (KKO 1999:19).⁹⁰

Tunnistuksen välittäjän ja tunnistusvälineen haltijan välillä ei kuitenkaan nähdäkseni ole vastaavanlaisia perusteita sopimusperusteisen vastuunormiston soveltumiseen yli välittömän sopimussuhteen. Välittäjän palvelu ei kosketa yhtä suoraan tunnistusvälineen haltijan etua kuin esimerkiksi lahjakirjan laatijan palvelu koskettaa lahjansaajan etua (KKO 1992:165) tai myyntitoimeksiantoa hoitavan kiinteistönvälittäjän menettely koskettaa myyntikohteen ostajaa. Tunnistuksen välittäjä toimii nimenomaan vain tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan ja asiointipalvelun tarjoajan välillä. Tunnistusvälineen

⁸⁷ Ks. kuitenkin TunnL 12a.3 §.

⁸⁸ Ks. määritelmästä tämänsuuntaisesti VRK:n lausunto 26.11.2015, 2254/040/15, s. 2.

⁸⁹ TunnL 13.4 §: ”Tunnistuspalvelun tarjoaja vastaa apunaan käyttämiensä henkilöiden tuottamien palveluiden ja tuotteiden luotettavuudesta ja toimivuudesta.” Esitöidensä mukaan säännös vastaa yleisiä oikeusperiaatteita ja kattaa siten muun muassa alihankkijoiden toiminnan. HE 36/2009 s. 53.

⁹⁰ Ks. sopimusvastuun soveltumisesta tällaisissa tilanteissa yleisesti Norros DL 2007 s. 702–706.

haltija ei yleensä luultavasti edes tule tietoiseksi siitä, että tunnistamisprosessiin on osallistunut myös tunnistuksen välittäjä.

Toisaalta kun tunnistuksen välittäjän toiminta perustuu ainoastaan sopimukseen ja palvelun virhe merkitsee ainoastaan sopimuksella perustetun suoritusvelvollisuuden täyttämättä jäämistä, tunnistusvälineen haltija ei ainakaan yleensä voisi perustaa korvausvaatimustaan myöskään VahKorvL:iin. Ratkaisuissa KKO 2008:31 ja 2009:92 on tuotu selkeästi esiin, ettei sopimusvelvoitteiden puutteellinen täyttäminen merkitse VahKorvL:n näkökulmasta vahingotapahtumaa suhteessa kolmanteen, vaikka tällä syystä tai toisesta olisi intressi sopimuksen virheettömään täyttämiseen. Poikkeuksena tästä voi tosin olla ratkaisusta KKO 2009:92 ilmi käyvällä tavalla tilanne, jossa vahingonaiheuttaja on sopimusrikkomuksen rinnalla rikkonut suhteessa kolmanteen joitakin sopimuksesta riippumatta voimassa olleita normeja.⁹¹ Tunnistuksen välittäjän ja tunnistusvälineen haltijan välillä ei kuitenkaan yleensä ole kysymys tästä.

Tunnistusvälineen haltijan mahdollisuus saada vahingonkorvausta tunnistuksen välittäjältä jääkin lähinnä henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön varaan. Tunnistus-tapahtumaa välittäessään välittäjän voidaan katsoa käsittelevän henkilötietoja HenkTL 3 § 2 kohdassa tarkoitettavalla tavalla. HenkTL:a sovellettaessa muodostuu vahingonkäräjän näkökulmasta ongelmaksi kuitenkin se, että tunnistuksen välittäjää olisi luultavasti pidettävä ainoastaan henkilötietojen käsittelijänä eikä HenkTL 3 § 4 kohdassa tarkoitettavana rekisterinpitäjänä. Jaksossa 3.4 (s. 9–) todetulla tavalla vahingonkorvaussäännös HenkTL 47 § soveltuu ainoastaan rekisterinpitäjään mutta ei tietojen käsittelijään. Kuten todettiin, EU:n tuleva tietosuoja-asetus kuitenkin tuo muutoksen tähän ja myös tietojen käsittelijän vahingonkorvausvastuun piiriin.

5 Keskeisiä vahinkotilanteita

5.1 Yleistä

Aiemmissa jaksoissa on tarkasteltu tunnistuspalvelun virhetilanteissa mahdollisesti sovellettavaksi tulevia vahingonkorvausnormeja ja niiden soveltuvuutta asetelmaan liittyvissä eri henkilösuhteissa. Alkavassa luvussa tarkastelu viedään vielä askel konkreettimpaan suuntaan ja yksittäisiin vahinkotilanteisiin. Tarkasteltavaksi tulevat asetelmat ovat seuraavat:

- 1) Tunnistusväline ei toimi ja sen haltijalta jää jokin oikeustoimi ja muu oikeudellinen toimenpide tekemättä.
- 2) Identiteettivaras tekee oikeustoimia toisena henkilönä esiintyen.
- 3) Tunnistuspalvelun tarjoajan keräämiä henkilötietoja päätyy tietomurron tekijän käsiin.

5.2 Tunnistusvälineen toimimattomuus

Mahdollinen ja oletettavasti melko tavallinen tunnistuspalveluun liittyvä vahinkotilanne on sellainen, jossa tunnistusvälineen haltija ei yrityksistään huolimatta onnistu tunnistautumaan kolmannen osapuolen tarjoamaan palveluun tai järjestelmään, mistä syystä hänen suunnittelemansa oikeustoimi tai muu oikeudellinen toimenpide jää ainakin tuona hetkenä tekemättä. Yhtä lailla oletettavaa on se, että tapausten ylivoimaisessa enemmistössä häiriötilanteesta ei aiheudu tunnistusvälineen haltijalle mitään korvauskelpoista vahinkoa, vaan tunnistusväline saadaan pian toimintaan ja sen haltija pääsee tekemään suunnittelemansa toimen.

⁹¹ Ks. tällaisesta vastuusta esimerkiksi Norros 2015 s. 94–96 viitteineen.

Joissakin tapauksissa lyhytkin toimintahäiriö saattaa kuitenkin johtaa siihen, ettei tunnistusvälineen haltijan suunnittelema toimenpide ole enää mahdollinen ainakaan samassa muodossa. Esimerkiksi jos haltija aikoo kirjautua arvopaperinvälittäjän verkkopalveluun hankkiakseen uusia tai myydäkseen jo omistamiaan sijoituskohteita, eikä kirjautuminen onnistu, seurauksena saattaa olla edullisen kaupan menettäminen esimerkiksi hetkeä myöhemmin seuraavan kurssimuutoksen tai arvopaperin merkintäajan päättymisen takia. Toisaalta jos tunnistusvälineen haltija on hakemassa vakuutuskorvausta sille säädetyn määräajan (vakuutuslainsäädännön, 28.6.1994/543, jäljempänä "VakSopL", 73 §) viimeisenä päivänä, palveluun pääsyn estyminen ja korvaushakemuksen viivästyminen saattaa johtaa korvausoikeuden menettämiseen (VakSopL 73.2 §). Edelleen, jos tarkoituksena on tehdä viranomaiselle oikaisuvaatimus tämän tekemään ja tunnistusvälineen haltijan virheelliseksi katsomaan hallintopäätökseen, tunnistuspalvelun häiriö saattaa aiheuttaa oikaisuvaatimukselle varatun määräajan ylittymisen ja siten muutoksenhakuoikeuden lakkaamisen.

Jos tämänkaltaisessa tilanteessa katsotaan, että palveluun kirjautumisen esteenä todella on ollut tunnistusvälineen toimimattomuus tai muu häiriö sen liikkeeseenlaskijan puolella eikä esimerkiksi kolmannen tarjoaman verkkopalvelun tai asiakkaan itsensä tekemä virhe, on ensin selvitettävä, merkitseekö häiriö liikkeeseenlaskijan sopimusrikkomusta. TunnL:ssa ei säädetä tunnistusvälineen toimintavaatimuksista, joten asia jää riippumaan osapuolten välisen sopimuksen sisällöstä tai, jos asiasta ei ole sovittu mitään, yleisistä sopimusoikeudellisista periaatteista. Palveluntarjoaja saattaa olla ehdoissaan määritellyt suoritusvelvollisuutensa sisällön siten, ettei lyhyttä toimintahäiriötä ylipäänsä pidetä sopimusrikkomuksena.⁹²

Vaikka tämäntyyppistä vastuunrajoitusta ei olisikaan käytetty, jo sopimusoikeuden yleisten oppien perusteella voidaan puoltaa tulkintaa, jonka mukaan lyhyet ja suhteellisen harvoin toistuvat toimintahäiriöt eivät vielä merkitse palvelun virhettä. Erilaiset verkkopalvelut ovat nykyisin hyvin yleisiä ja tavanomaisia. Useimmille on kertynyt kokemusta paitsi palveluiden käytöstä myös niiden lyhyistä huoltokatkoista ja muista toimimattomuusjaksoista. Tätä taustaa vasten kukaan ei voine perustellusti lähteä siitä, että nimenomaisen vastuunrajoituksen puuttuessa palveluntarjoajan olisi katsottava sitoutuneen pitämään verkkopalvelun käytettävissä täysin keskeytyksettä. Palvelun täysin keskeytyksetön käytössä olo ei liene edes mahdollista, koska palvelut ja niitä taustalla olevat laitteistot tarvitsevat aika ajoin huoltoa.⁹³ Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan näkökulmasta on joka tapauksessa järkevää määrittää sopimusehdoissaan tarjoamansa palvelun sisältö niin, etteivät palvelun tavanomaisena pidettävät käyttökatkokset merkitse sopimusrikkomusta.

Jos tunnistuspalvelun käyttökatkosta kuitenkin pidetään myös mahdolliset sopimusehdot huomioon ottaen siinä määrin vakavana, että kyseessä katsotaan olevan tunnistuspalvelun virhe, nousee esiin kysymys soveltuvista vahingonkorvausnormeista. Ainoaksi soveltuvaksi vastuunormistoksi näyttää jäävän yleinen sopimusperusteinen vastuunormisto. VahKorvL ei sovellu, koska tunnistusvälineen toimimattomuudessa on kysymys pelkästään tunnistuspalvelun laatuvirheestä eikä sopimuksenulkoisesta vahinkotapahtumasta.⁹⁴ Myöskään TunnL 17.4 § ei sovellu, vaikka toimimaton tunnistusväline olisikin haettu aiemman sähköisen tunnistusvälineen perusteella. Kuten jaksossa 3.1 (s. 5–) todettiin, TunnL 17.4 §:n vastuusäännös soveltuu vain tilanteessa, jossa aiem-

⁹² Tämäntyyppisiä ehtoja käytetään muun muassa luottokorttien ja verkkopankkipalveluiden yhteydessä. Ks. luottokorttien osalta Wuolijoki – Hemmo 2013 s. 651 ja Wuolijoki LM 2005 s. 242.

⁹³ Tämänsuuntaisesti mutta varovaisemmin Wuolijoki LM 2005 s. 242, joka ei ota kantaa siihen, miten kysymystä olisi pelkästään yleisten oppien valossa tulkittava.

⁹⁴ Vakiintunut käsitys on, ettei sopimussuorituksen puutteellista laatua pidetä vahinkotapahtumana VahKorvL:n valossa. Ks. esimerkiksi Norros LM 2010 s. 435–436 viitteineen.

man ensitunnistuksen virhe välittyy uuteen myönnettävään tunnistusvälineeseen, eikä tästä juuri voi olla kysymys tilanteessa, jossa jälkimmäinen tunnistusväline vain ei toimi.

Jaksossa 4.2.1 (s. 12–) todetulla tavalla sopimusoikeuden yleisiin oppeihin perustuva vastuu on vastuuperusteeltaan pääsääntöisesti ekskulpaatiovastuuta. Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija voi siten välttää välineen toimimattomuudesta muuten seuraavan vastuun, jos se pystyy osoittamaan toimineensa kaikin puolin huolellisesti. Käytännössä lienee niin, että pystyäkseen osoittamaan toimintansa riittävän huolellisuuden palveluntarjoajan tulisi osoittaa, että toimintahäiriöt on aiheuttanut tai niitä on merkittävällä tavalla pahentanut jokin liikkeeseenlaskijan kannalta ulkopuolinen syy, kuten häiriöt tunnistusvälineen haltijan käyttämissä tietoliikenneyhteyksissä. Ellei toimintahäiriöille ole mitään merkittävää ulkopuolista syytä, palveluntarjoajan on vaikea väittää omaa toimintaansa täysin moitteettomaksi. On tietysti pidettävä mielessä, että oman organisaationsa ja työntekijöidensä lisäksi tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija vastaa TunnL 13.4 §:n ja yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti myös apunaan käyttämiensä itsenäisten yritysten toiminnasta.

Jos vastuuperusteen tunnusmerkistön katsotaan täyttyvän, nousee esiin kysymys korvattavista vahingoista. Kuten todettiin, tunnistuspalvelun toimimattomuudesta voi periaatteessa ja sopivissa olosuhteissa seurata erityyppisiä ja hyvinkin suuria vahinkoja. Yleinen sääntö on, että vahingonkorvausvastuu rajoittuu ainoastaan sellaisiin vahinkoseurauksiin, jotka vahingonaiheuttaja saattoi kohtuudella ennakoida.⁹⁵ Ennakoitavuusrajoitus ei kuitenkaan välttämättä suojaa palveluntarjoajaa tunnistuspalvelun toimimattomuustilanteissa kovin tehokkaasti, koska suuri osa tunnistusvälineen toimimattomuuteen liittyvistä vahinkotilanteista on sellaisia, joiden mahdollisuuden palveluntarjoaja on sinänsä pystynyt ennakoimaan. Yleisten oppien mukaan kohtuuttoman suurta vahingonkorvausta voidaan vaatia soviteltavaksi, mutta sovittelukynnys on suhteellisen korkea eikä sovittelun vastuuta kaventava vaikutus aina ole kovin voimakas.

Lausuttua havainnollistaa ratkaisu KKO 2006:56. Tapauksessa konsultti P oli saanut tehtäväksi suunnitella julkisivun korjaustyö asunto-osakeyhtiön omistamaa kerrostaloa varten. Asunto-osakeyhtiö oli halunnut julkisivuun valkoisia levyjä. P oli kuitenkin erehdyksessä merkinnyt piirustuksiin harmaiden levyjen värikoodin, mikä seurauksena urakoitsija oli tilannut piirustusten mukaisesti ensin väärän värisiä levyjä. Valkoiset levyt oli tilattu myöhemmin, mutta ensimmäisestä tilauksesta oli aiheutunut turhaksi jääneitä kuluja 45 513,33 euroa. KKO sovitteli konsultin vahingonkorvausvastuuta, mutta soviteltunakin korvattavaa jäi 30 000 euroa. Määrää voidaan pitää suhteellisen suurena ottaen huomioon, että konsultin työstään saama palkkio oli ainoastaan 3 865,63 euroa.

Lausutuista syistä on tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan näkökulmasta tärkeää, että se rajoittaa vastuutaan sopimusehdoissaan. Kuten jaksossa 4.2.1 (s. 12–) todettiin, yleisiin sopimusoikeudellisiin oppeihin perustuvaa vahingonkorvausvastuuta voidaan varsin tehokkaasti rajoittaa sopimusehdoin myös suhteessa kuluttajiin. Jos vastuuta päädytään rajoittamaan, se on tärkeää tehdä riittävän yksiselitteisin sopimusehdoin esimerkiksi sulkemalla vastuu tunnistusvälineen toimimattomuudesta kokonaan pois tai, jos kategorinen vastuunrajoitus koetaan kohtuuttomaksi, esimerkiksi rajoittamalla vastuu häiriötilanteen välittömiin selvittelykuluihin ja johonkin pieneen euromäärään.

On varottava luottamasta ainakaan pelkästään sellaisiin abstrakteihin ja monitulkintaisiin vastuunrajoituksiin kuin ”välillisten vahinkojen”, ”epäsuorien vahinkojen” tai ”seurannaisvahinkojen” poissulkemiseen. Tällaisten käsitteiden sisältö on monessa tilan-

⁹⁵ Ks. sopimusvastuun osalta ratkaisut KKO 1950 II 419, 1991:42, 1997:179 ja 1997:199 sekä oikeuskirjallisuudesta esimerkiksi Hemmo 1994 s. 144–245, Herre 1996 s. 321–410 ja Iversen 2000 s. 87–112.

teessa tulkinnanvarainen ja epäselvää rajoitusehtoa saatetaan herkästi tulkita palveluntarjoajan vahingoksi.⁹⁶ Eryityisesti on huomattava, että tämäntyyppisten käsitteiden sisältö voi vaihdella sopimustyypeittäin. Vaikka esimerkiksi tietyn vahinkoerän luonne välillisenä vahinkona olisi selvä tietyssä, vakiintuneessa sopimustyyppissä kuten irtaimen kaupassa, kysymys saatetaan nähdä toisessa sopimustyyppissä kokonaan toisin. Tunnistuspalvelun tarjoamisen yhteydessä ongelmaa korostaa palvelutyyppin tuoreus ja sitä koskevan tulkintakäytännön puuttuminen.

Kuvattua ongelmaa havainnollistaa arvopaperilautakunnan ratkaisusuositus 915/2002. Tapauksessa pankin tarjoama reaaliaikainen kurssitieto oli jäänyt päivitysmättä asianmukaisesti, minkä seurauksena asiakas oli kurssitietoon luottaen antanut myyntitoimeksiannon alempaan hintaan kuin mitä hän olisi osakkeistaan oletettavasti muuten saanut. Pankki vastusti sijoittajan korvausvaatimusta muun muassa sillä perusteella, että pankin vastuunrajoitusehdossa suljettiin välilliset vahingot pankin vastuun ulkopuolelle. Sijoittajan vahinko oli pankin mukaan luokiteltava välilliseksi. Lautakunta kuitenkin torjui väitteen todeten, että sijoittajan vahinkoa oli pidettävä välittömänä, koska sopimusehdoissa ei nimenomaisesti ollut luokiteltu tämäntyyppistä vahinkoa välilliseksi. Tulkinta poikkeaa KL:n mukaisesta välillisen ja välittömän vahingon luokittelusta. KL 67.2,3 §:n mukaan välillisenä vahinkona pidetään muun muassa "voittoa, joka on jäänyt saamatta sen vuoksi, että sopimus sivullisen kanssa on rauennut tai jäänyt täyttämättä oikein".⁹⁷

5.3 Identiteettivaras tekee oikeustoimia toisena henkilönä esiintyen

Toinen yksityiskohtaisesti tarkasteltava vahinkotilanne on sellainen, jossa *identiteettivaras* tekee oikeustoimia toisena henkilönä esiintyen. Jälkimmäistä henkilöä kutsutaan *oikeaksi käyttäjäksi*, kuten jaksossa 4.5 (s. 29–). Identiteettivarkaus-rikoksen tunnusmerkistöstä säädetään rikoslain (19.12.1889/39, jäljempänä "RL") 38:9a:ssa seuraavasti: "Joka erehdyttääkseen kolmatta osapuolta oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee, on tuomittava *identiteettivarkaudesta* sakkoon." Sillä seikalla, täyttyykö identiteettivarkauden tunnusmerkistö kaikilta osin tai onko käsillä joku rangaistusvastuuta alentava taikka sen kokonaan poistava seikka, kuten tekijän alle 15 vuoden ikä, ei ole alkavan tarkastelun kannalta keskeistä merkitystä. Tarkastelu kohdistetaan yleisesti tilanteisiin, joissa joku vilpillisesti toimien onnistuu tulemaan tunnistetuksi toiseksi henkilöksi ja sitten aiheuttaa vahinkoa tekemällä oikeustoimia tämän nimissä.

Kysymystä tällaisissa tilanteissa sovellettavaksi tulevista vahingonkorvausnormeista selvitettiin melko laajasti jo jaksossa 4.5 (s. 29–), eikä lausuttujen näkökohtien toistamiseen ole tarvetta. Alkavassa jaksossa kiinnitetään huomiota eräisiin vahingonkorvausnormiston soveltamiseen liittyviin yksityiskohtiin. Selvyyden vuoksi on kuitenkin vielä painotettava sen seikan merkitystä esikysymyksenä, tuleeko oikea käyttäjä ylipäänsä sidotuksi identiteettivarkaan tekemiin oikeustoimiin TunnL 27 §:n nojalla vai ei.

⁹⁶ Yleinen tulkintaperiaate on, että yksipuolisesti laadittua epäselvää sopimusehtoa tulkitaan laatijansa vahingoksi. Tästä säädetään kuluttajasuhteiden osalta nimenomaisesti KSL 4:3:ssä. Yksipuolisesti laadittujen vastuunrajoitusten osalta epäselvyyssäännön merkitys korostuu entisestään, koska vastuunrajoitusten osalta suppeaa tulkintaa pidetään muutenkin yleisenä lähtökohtana. Ks. esimerkiksi Hemmo I 2003 s. 654.

⁹⁷ Sanamuotonsa perusteella lainkohta näyttäisi koskevan vain tilannetta, jossa jo sopimusrikkomuksen tapahtumishetkellä velkojalla on sopimus sivullisen kanssa. KL:a koskevan hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan nimenomaisesti, että saamatta jäänyt voitto voi tulla korvattavaksi KL 67.2,3 §:n nojalla myös tilanteessa, jossa sopimus sivullisen kanssa on vasta tekeillä. HE 93/1986 s. 128. Lain ja esitöiden ristiriitaan kiinnittää huomiota Hoppu, joka kuitenkin katsoo, että sopimuksen syntymättä jääminen voi joka tapauksessa tulla korvattavaksi myös KL 67.2,1 §:n nojalla velkojan liikevaihdon vähenemisenä. Hoppu LM 1988 s. 63 ja myös Sandvik 2004 s. 315–317.

Tilanteessa, jossa oikean käyttäjän vahinko johtuu identiteettivarkaudesta, tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan vastuuasemaan vaikuttaa melko olennaisella tavalla se, onko tunnistusväline myönnetty aiemman sähköisen tunnistusvälineen perusteella, eli onko kysymys toissijaisesta ensitunnistamisesta, vai onko identiteettivarkaus muulla tavoin hakenut itselleen tunnistusvälineen oikean käyttäjän nimissä. Kuten on tullut esiin, ensin mainitussa tilanteessa voi soveltua TunnL 17.4 §, jos aiemman tunnistamisen virhe on tapahtunut jo ensitunnistamisvaiheessa. TunnL 17.4 § on erityisesti tarkasteltavassa tilanteessa oikean käyttäjän kannalta edullinen vahingonkorvausnormi, koska vastuun syntyminen ei edellytä muuta kuin virheellisen positiivisen tunnistamisen tapahtumista. Tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija ei siten voi vapautua TunnL 17.4 §:n mukaisesta vastuusta osoittamalla toimineensa laissa edellytettävällä tavalla, kuten HenkTL 47 §:n mukaisesta vastuusta voi vapautua, tai osoittamalla menettelleensä huolellisesti, kuten ekskulpaatiovastuusta voi vapautua. Ero on merkittävä, koska identiteettivarkaus voinee hyvinkin päästä tapahtumaan myös tilanteessa, jossa palveluntarjoaja on toiminut lakien mukaisesti ja muutenkin huolellisesti.

Tilanteessa, joissa oikean käyttäjän vahinko johtuu hänen sidonnaisuudestaan identiteettivarkaan tekemiin toimiin TunnL 27 §:n nojalla, oikean käyttäjän oikeutta vahingonkorvaukseen rajoittaisi monesti hänen oma myötävaikutuksensa vahinkoonsa. Näin olisi ainakin silloin, kun oikean käyttäjän sidonnaisuuden perusteena on TunnL 27.1 § 2 tai 3 kohta. TunnL 27.1 § 2 kohta koskee tilannetta, jossa ”tunnistusvälineen katoaminen, joutuminen oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudeton käyttö johtuu hänen huolimattomuudestaan, joka ei ole lievää”. TunnL 27.1 § 3 kohdan nojalla sitovuus syntyy, kun oikea käyttäjä ”on laiminlyönyt ilmoittaa tunnistuspalvelun tarjoajalle – – tunnistusvälineen katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä ilman aiheutonta viivytystä sen havaittuaan”. Kuten korostetut kohdat osoittavat, oikean käyttäjän huolimattomuus on tavallaan rakennettu sisään TunnL 27.1 § 2 ja 3 kohtaan. Sama voi joskus koskea myös kolmatta TunnL 27.1 §:n mukaista sitovuusperustetta eli sitä, että oikea käyttäjä on itse luovuttanut tunnistusvälineen toiselle.

VahKorvL 6:1:n ja sen ilmaiseman yleisen periaatteen⁹⁸ mukaan vahingonkärsijän tuottamuksellinen myötävaikutus vahinkoonsa voi johtaa korvauksen harkinnanvaraiseen alentamiseen. Lausutusta syystä oikealla käyttäjällä ei tarkasteltavassa tilanteessa yleensä voisi olla oikeutta ainakaan täysimääräiseen vahingonkorvaukseen virheellisen positiivisen tunnistuksen tekijältä, vaikka tämä olisikin laiminlyönyt omia velvollisuuksiaan.

Vahingonkärsijän oman myötävaikutuksen lisäksi vahingonaiheuttajan vastuun laajuutta voi VahKorvL 6:1:n mukaan kaventaa myös se, jos ”muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on myös ollut vahingon syynä”. Tilanteessa, jossa oikean käyttäjän vahinko johtuu identiteettivarkaan rikoksesta tai muunlaisesta vilpillisestä menettelystä, saatetaan kysyä, voisiko tämä syy-yhteyteen vaikuttava erityisolosuhte rajoittaa tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan korvausvastuuta. Onhan toki niin, että pelkkä tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijan laiminlyönti ei olisi johtanut vahinkoon, vaan tähän on tarvittu identiteettivarkaan tahallista vilpillistä menettelyä, joka ei tietenkään itsessään kuulu palveluntarjoajan vastuulle vaan on tämän näkökulmasta pikemminkin eräänlainen tapaturma.

Arvioitaessa sitä, missä määrin alkuperäiseen vahinkotekoon syyllistynyt joutuu vastaamaan myös omaan menettelyynsä liittymättömän rikoksen seurauksista, olennaisena on pidetty VahKorvL 6:1:ää sovellettaessa sitä, miten todennäköisenä alkuperäinen

⁹⁸ Ks. KKO 1997:199 ja muun muassa tähän viitaten Hemmo II 2003 s. 300–301 ja Norros JFT 2013 s. 367.

vahingonaiheuttaja on voinut pitää vahingon myöhemmän laajenemisen mahdollisuutta. Lisävahingon ennakoitavuus puoltaa vastuun ulottumista siihen – ja päinvastoin.⁹⁹ Sopimusperusteisessa vastuussa arviointi näyttää olevan vahingonaiheuttajan kannalta jonkin verran ankarampaa.¹⁰⁰ Vaatimusta vahingon ennakoitavuudesta sovelletaan kuitenkin näissäkin tilanteissa.¹⁰¹

Huomiota voidaan kiinnittää ensinnäkin ratkaisuun KKO 1979 II 21. Tapauksessa auto-
korjaamo oli korjaustyön valmistuttua ilmoittanut siitä auton omistajalle ja siirtänyt
auton korjaamon läheisyydessä olevalle yleiselle pysäköintialueelle, jolla korjaamon
tiedon mukaan irtolaisilla oli tapana oleskella. Omistajan tullessa noutamaan autoaan
hän oli todennut irtolaisten turmelleen sen käyttökelvottomaksi. KKO katsoi korjaamon
lyöneen laimin velvollisuutensa huolehtia autosta luovuttamiseensa saakka, mistä
syytä korjaamonomistaja velvoitettiin korvaamaan aiheutunut vahinko.

Toisentyyppisenä esimerkkinä voidaan mainita ratkaisu KKO 2008:115. Tapaukses-
sa säätiön tilintarkastaja oli menetellyt tehtävässään huolimattomasti ja tehnyt
näin mahdolliseksi sen, että säätiön hallituksen puheenjohtaja oli voinut nostaa
shekeillä ja pankkivekseleillä säätiön pankkitililtä varoja omaan käyttöönsä hu-
omattavia määriä. KKO velvoitti tilintarkastajan korvaamaan menetettyjä varoja
vastaavan vahingon kokonaisuudessaan.

Uhka siitä, että joku saa haltuunsa toisen sähköisen tunnistusvälineen ja ryhtyy teke-
mään oikeustoimia oikean käyttäjän nimissä, on sähköisiä tunnistuspalveluja tarjotta-
essa ilmeinen ja samalla sellainen, jota palveluntarjoajan on erityisesti pyrittävä torju-
maan. Ainakin pääsäännöksi on nähdäkseni siten ymmärrettävä se, ettei palveluntar-
joaja voi kuvatussa tilanteessa rajoittaa vastuutaan oikealle käyttäjälle aiheutuneista
vahingoista vetoamalla siihen, että vahingon aiheutumiseen on vaikuttanut kolmannen
rikos tai muu vilpillinen menettely. Lähtökohdasta voi kuitenkin olla syytä poiketa esi-
merkiksi, jos palveluntarjoajan mahdollinen laiminlyönti on ollut hyvin vähäinen suh-
teessa identiteettivarkaan aikaansaamaan vahinkoon. Tällöin palveluntarjoajan korva-
usvastuu saattaisi tulla soviteltavaksi VahKorvL 6:1:n tai sen ilmaisen yleisen periaat-
teen nojalla taikka yleisen sovittelusäännöksen VahKorvL 2:1.2:n tai sen ilmaisevan
periaatteen nojalla.

5.4 Tunnistuspalvelun tarjoajan keräämiä tietoja päätyy tietomurron tekijän käsiin

Kolmantena erityisenä vahinkotilanteena tarkastellaan sitä, että joku onnistuu teke-
mään tietomurron tunnistuspalvelun tarjoajan järjestelmään ja saamaan haltuunsa
palveluntarjoajan asiakkaiden tunniste- tai henkilötietoja, kuten salasanoja, henkilö-
tunnuksia tai osoitetietoja. Tällaisia tietoja hyväksikäyttäen tietomurron tekijä saattaa
pyrkä hakemaan uusia tunnistusvälineitä tietomurron uhreina olevien henkilöiden ni-
missä, pyrkiä kirjautumaan muihin verkkopalveluihin tai muuten tavoittelemaan hyötyä
näinä henkilöinä esiintyen. Tietomurron tekijä saattaa yrittää kuvattuja toimenpiteitä
itse tai hän saattaa myydä tietoja edelleen esimerkiksi anonyymisti tietoverkossa.

Sikäli kuin tietojen päätyminen tietomurron tekijälle johtuu nimenomaan tämän tun-
keutumisesta palveluntarjoajan tietojärjestelmään eikä siitä, että tietoja olisi tavalla tai
toisella urkittu yksittäisiltä tunnistusvälineen haltijoilta, tunnistusvälineen haltija ei juu-
ri voi tulla sidotuksi tietomurron tekijän tekemiin oikeustoimiin TunnL 27 §:n nojalla.
Periaatteessa tämä lienee kyllä mahdollista TunnL 27.1 § 3 kohdan perusteella, jonka
mukaan sidonnaisuus syntyy, jos tunnistusvälineen haltija ”on laiminlyönyt ilmoittaa

⁹⁹ Saranpää OTJP 2015 s. 313–314.

¹⁰⁰ Saranpää OTJP 2015 s. 318–321.

¹⁰¹ Hemmo 1994 s. 171–172.

tunnistuspalvelun tarjoajalle – – tunnistusvälineen – – oikeudettomasta käytöstä ilman aiheutonta viivytystä sen havaittuaan”. Jos tunnistusvälineeseen ei liity fyysistä esinettä vaan se koostuu pelkästään tiedosta, tunnistusväline saattaa tietomurron kautta kokonaisuudessaan päätyä tietomurron tekijälle.¹⁰² Jos tunnistusvälineen haltija saa asiasta tiedon mutta laiminlyö ilmoittaa siitä palveluntarjoajalle, sidonnaisuus TunnL 27.1 § 3 kohdan nojalla vaikuttaa mahdolliselta, joskin säännöstä säädettäessä lienee pidetty silmällä ensi kädessä toisenlaisia tilanteita. Lienee tosin harvinaista, että tietomurto paljastuisi tunnistusvälineen haltijalle niin paljon aiemmin kuin se paljastuu tunnistusvälineen liikkeeseenlaskijalle, että haltijan syyksi voitaisiin lukea ainakaan kovin merkittävää viivyttelyä.

Se, että tunnistusvälineen haltija yleensä välttää sidonnaisuuden tietomurron tekijän tunnistusvälineen avulla tekemiin oikeustoimiin, rajoittaa mahdollisuuksia vahingon aiheutumiseen olennaisella tavalla. Mahdollista on silti esimerkiksi se, että tietomurron tekijä käyttää haltuunsa saamia salasanoja kirjautuen toisen henkilön nimissä johonkin ulkomaiseen verkkopalveluun tehden tämän nimissä oikeustoimia, jotka sitovat palvelun sopimusehtojen ja palvelusopimukseen soveltuvan ulkomaisen lain nojalla tietomurron uhria. Toisaalta vaikka uhri lopulta välttäisi sidonnaisuuden kokonaan, tilanteen selvittely ja palveluntarjoajan velkomuksiin vastaaminen saattaa aiheuttaa kuluja. Uhri saattaa myös joutua varmuuden vuoksi uusimaan tunnuksiaan ja salasanojaan suureen joukkoon verkkopalveluja varsinkin, jos hän on käyttänyt samaa tai samoja salasanoja useassa palvelussa. Lisäksi tieto oman henkilötunnuksen tai muiden henkilötietojen peruuttamattomasta ja pysyvästä päätyemisestä epärehellisten osapuolten käsiin ympäri maailmaa saattaa aiheuttaa uhrille henkilövahinkona korvauskelpoista kärsimystä.

Tunnistuspalvelun tarjoajan velvollisuudesta ehkäistä tietomurtoja riittävän korkeasta tietoturvan tasosta huolehtimalla säädetään laissa nimenomaisesti. TunnL 13.3 §:n mukaan tunnistamispalvelun tarjoajan on ”huolehdittava palvelujensa henkilötietolain 32 §:ssä tarkoitetusta tietojen suojaamisesta sekä riittävästä tietoturvasta”. HenkTL 32.1 §:n mukaan “[r]ekisterinpitäjän on toteutettava tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä tietoihin – –”. Toimenpiteiden toteuttamisessa on säännöksen mukaan ”otettava huomioon käytettävissä olevat tekniset mahdollisuudet, toimenpiteiden aiheuttamat kustannukset, käsiteltävien tietojen laatu, määrä ja ikä sekä käsittelyn merkitys yksityisyyden suojan kannalta”.

Sen tarkastelu, minkälaisia tietoturvatoinenpiteitä tunnistuspalvelun tarjoajalta käytännössä voidaan TunnL 13.3 § ja HenkTL 32 §:n nojalla edellyttää, jää käsillä olevan selvityksen ulkopuolelle. Jos laissa säädettäviä vaatimuksia kuitenkin katsotaan laiminlyödyn, palveluntarjoajan vastuuasema muodostuu varsin ankaraksi. HenkTL:n rikkominen luo perusteen lain 47 §:n mukaiselle rekisterinpitäjän tuottamuksesta riippumattomalle vastuulle, joka kattaa jaksossa 3.4 (s. 9–) todetulla tavalla ilman lisäedellytyksiä varallisuusvahingot ja myös kärsimyksen. Vastuun ankaruutta korostaa se, että jaksossa 4.2.2 (s. 166–) todetulla tavalla HenkTL on ymmärrettävä pakottavaksi oikeudeksi, joten tunnistusvälineen liikkeeseenlaskija ja haltijan väliset mahdolliset vastuunrajoitusehdot eivät tulisi sovellettavaksi.

Tietomurron yhteydessä saatetaan samoin kuin jaksossa 5.3 (s. 36–) tarkastellun identiteettivarkauden yhteydessä nostaa esiin kysymys siitä, rajoittaako palveluntarjoajan vastuuta asiakkaan vahingosta jossakin määrin se, että tämän vahinko on palveluntar-

¹⁰² TunnL:a koskevan hallituksen esityksen mukaan tunnistusvälineenä saatetaan pitää muun muassa käyttäjätunnusta ja siihen yhdistettyä vaihtuvaa salasanaa tai sormenjälkeä ja siihen yhdistettävää PIN-koodia. HE 36/2009 s. 41.

joajan laiminlyönnin lisäksi – ja ennen kaikkea – seurausta sivullisen henkilön tahallista rikoksesta tai muusta vilpillisestä menettelystä. Vastaavin perustein kuin jaksossa 5.3 voidaan kuitenkin päätyä lähtökohtaisesti kieltävään vastaukseen. Tietomurto on sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajan näkökulmasta siinä määrin ilmeinen riski, että palveluntarjoajan voidaan pääsääntöisesti edellyttää vastaavan mahdollisen laiminlyöntinsä seurauksista kokonaisuudessaan, vaikka tietomurron tekijän syyllisyys vahinkoon onkin olennaisesti korkea-asteisempaa.

6 Lähteet

Aarnio, Aulis:

- Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo–Helsinki–Juva 1989.

Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasinaho, Vesa:

- Osakeyhtiölaki II. 2., uudistettu painos. Talentum. Helsinki 2010.

Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika:

- Luotto-oikeuden perusteet. Talentum. Helsinki 2004.

Burrows, Andrew:

- Remedies for Torts and Breach of Contract. Third Edition. Oxford University Press. Oxford 2004.

Bärlund, Johan:

- Reklamation i konsumentavtal. En kontraktsrättslig studie av konsumentens reklamation som en förutsättning för att konsumenten skall kunna åberopa näringsidkarens avtalsbrott. Kauppakaari. Helsingfors 2002.

Hagstrøm, Viggo:

- Obligasjonsrett. 2. utgave. Universitetsforlaget. Oslo 2011.

Hakulinen, Y. J.:

- Velkakirjalaki siihen liittyvine lakeineen. Toinen täydennetty painos. WSOY. Porvoo – Helsinki 1965. (Hakulinen 1965b)
- Velvoiteoikeus I. Yleiset opit. Toinen laajennettu painos. Kirjayhtymä. Helsinki 1965. (Hakulinen I 1965)

Hallituksen esitys Eduskunnalle henkilörekisterilaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (49/1986 vp.).

Hallituksen esitys Eduskunnalle kauppalaiksi (93/1986 vp.).

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (360/1992 vp.).

Hallituksen esitys Eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (96/1998 vp.).

Hallituksen esitys Eduskunnalle velan vanhentumista ja julkista haastetta koskevan lainsäädännön uudistamisesta (187/2002 vp.).

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista (89/2008 vp.).

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (36/2009 vp.).

Hallituksen esitys eduskunnalle tietoyhteiskunta-kaareksi sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain 161 §:n ja rikoslain 38 luvun 8 b §:n muuttamisesta (221/2013 vp.).

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta (272/2014 vp.).

Hellner, Jan – Radetzki, Marcus:

- Skadeståndsrätt. Åttonde upplagan. Norstedts Juridik. Stockholm 2010.

Hemmo, Mika:

- Sopimus ja delikti. Tutkimus vahingonkorvausoikeuden vastuumuodoista. Kauppakaari. Helsinki 1998.
- Sopimusoikeus I. 2., uudistettu painos. Talentum. Helsinki 2003. (Hemmo I 2003)
- Sopimusoikeus II. 2., uudistettu painos. Talentum. Helsinki 2003. (Hemmo II 2003)
- Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussuhteissa. Siviilioikeudellinen tutkimus. Suomalainen Lakimiesyhdistys. Helsinki 1994.
- Vahingonkorvausoikeus. WSOYpro. Helsinki 2005.

Herre, Johnny:

- Ersättningar i köprätten. Särskilt om skadeståndsberäkning. Juristförlaget. Stockholm 1996.

Hoffrén, Mia:

- Julkisen hyvinvointipalvelun asiakkaan asema. Kuluttajaoikeudellinen selvitys. Oikeusministeriön julkaisuja 2009:4.
- Tieto ja sivullissuoja. Suomalainen Lakimiesyhdistys. Helsinki 2008.

Hoppu, Esko:

- Vahingonkorvausvastuusta kauppalaan mukaan. LM 1988 s. 51–65.

Häyhä, Juha:

- Ankaru vastuu ja vahingonkorvausoikeuden järjestelmä. OTJP 1999 s. 81–149.

Iversen, Torsten:

- Erstatningsberegning i kontraktsforhold. Et bidrag til undersøgelsen af de i dansk ret gældende principper for erstatningsberegning i kontraktsforhold med særlig henblik på ikke-opfyldelse af aftaler om køb, leje og entreprise. Thomson Reuters. København 2000.

Kaisto, Janne:

- Oikeustoimiopin perusteet. CC Lakimiesliiton Kustannus. Helsinki 2015.

Kaisto, Janne – Lohi, Tapani:

- Johdatus varallisuusoikeuteen. 2., uudistettu painos. Talentum. Helsinki 2013.

Kaivola, Juhani:

- Potilasvahinkolaista korvausjärjestelmänä. LM 1988 s. 527–540.

Kivimäki, T. M. – Ylöstalo, Matti:

- Suomen siviilioikeuden oppikirja. Yleinen osa. Kolmas, uudistettu painos. Toimittanut Matti Ylöstalo. Werner Söderström Osakeyhtiö. Porvoo – Helsinki 1973.

Kivivuori, Antti:

- Työnantajan ja työntekijän vastuu. Teoksessa "Vahingonkorvausoikeus" s. 33–51. Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy. Helsinki 1975. (Kivivuori 1975b)
- Vahingonkorvauslain soveltamisala. DL 1975 s. 266–276.

Komiteanmietintö 1936:1. Ehdotus velkakirjalaiksi y.m. Helsinki 1936.

Lehtonen, Katja:

- Pääsuunnittelijan vastuu erityissuunnittelijaa kohtaan rakennuttajavetoisessa jaetussa suunnittelussa. BLF 2013 s. 49–119.

Liikenne- ja viestintäministeriön lausunto 26.11.2015, 2254/040/15.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö 33/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta.

Lohi, Tapani:

- Velvoittautumistoimet ja dispositiotoimet. BLF 2008 s. 53–93.

Mononen, Marko:

- Onko sopimusoikeudessamme yhtenäistä vastuuperustetta? LM 2004 s. 1379–1397.
- Yritysten välinen tuotevastuu. Talentum. Helsinki 2004.

Norrgård, Marcus:

- Avtalsingrepp. Om otillbörliga ingripanden i kommersiella avtalsförhållanden. Svenska handelshögskolan. Helsingfors 2006.

Norros, Olli:

- Asiantuntijan vastuu sivullista kohtaan. DL 2007 s. 699–719.
- Determining Loss Caused by Defective Information in Investments Services. JFT 2013 s. 341–370.
- Johdatus velvoiteoikeuteen. Forum Iuris. Helsinki 2010.
- KKO 2008:31 – Voiko urakoitsija joutua vastuuseen yli välittömän sopimussuhteen? LM 2008 s. 644–655.
- KKO 2009:92 – Valmistajan vastuu veneen vahingoittumisesta. LM 2010 s. 432–444.
- Vahingonkorvaus arvopaperimarkkinoilla. WSOYpro. Helsinki 2009.
- Vahingonkorvausvelan vanhentuminen. Talentum. Helsinki 2015.
- Vastuu sopimusketjussa. WSOYpro. Helsinki 2007.
- Velvoiteoikeus. SanomaPro. Helsinki 2012.

Nyström, Patrik:

- Vahingonkorvauslain soveltaminen osakeyhtiön johtajan aiheuttamaan vahinkoon. LM 2015 s. 634–657.

Ponka, Ilja:

- Sähköinen tunnistaminen ja allekirjoitus Suomen velvoiteoikeudessa. Unigrafia. Helsinki 2013.

Pöysti, Tuomas:

- Julkisen vallan velvoite edistää sähköisen identiteetin ja verkkoyhteiskunnan infrastruktuurin turvallisuutta. Oikeus 2000 s. 91–112.

Ramberg, Jan – Ramberg, Christina:

- Allmän avtalsrätt. Nionde upplagan. Norstedts Juridik. Stockholm 2014.

Routamo, Eero – Ramberg, Jan:

- Kauppalaian kommentaari. Kauppakaari. Helsinki 1997

Rudanko, Matti:

- Sopimussuhteiden häiritseminen. DL 2009 s. 540–553.

Saarnilehto, Ari:

- KKO 2008:31 ja eri korvausjärjestelmät. DL 2009 s. 351–363.
- Osakeyhtiölain mukainen korvausvastuu ja rinnakkaisperiaate. Teoksessa "Yhteisöoikeudellisia kirjoituksia VI" (toim. Ari Saarnilehto) s. 63–92. Turun yliopisto. Turku 2007.
- Vahingonkorvauslain soveltaminen sopimussuhteessa aiheutettuun vahinkoon korkeimman oikeuden käytännön valossa. Teoksessa "Oikeustieteen rajoja etsimässä – juhlaulkaisu Juha Tolonen 15.4.2001" s. 221–235. Turun yliopisto. Turku 2001.

Sandvik, Björn:

- Säljarens kontrollansvar. Skadeståndsansvarets grund och omfattning enligt köplagen och CISG. Åbo Akademis förlag. Åbo 2004.
- Voidaanko kontrollivastuuta pitää sopimusoikeuden yleisenä vastuuperiaatteena? Kontrollivastuun kehitys ja asema sopimusoikeuden järjestelmässä. LM 2014 s. 651–674.

Saranpää, Timo:

- Casus mixtus cum culpa -periaate osana vahingonkorvausoikeuden järjestelmää. OTJP 2015 s. 271–341.

Saxén, Hans:

- Skadeståndsrätt. Åbo Akademi. Åbo 1975.

Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha:

- Suomen vahingonkorvausoikeus. Kuudes, uudistettu painos. Talentum. Helsinki 2013.

Viljanen, Mika:

- Kaksi tai kaksi ja puoli vastuuperustetta: Sopimusvahingonkorvauksen perusteiden jäljillä. Teoksessa "Oikeuden avantgarde – Juhlajulkaisu Juha Karhu 1953 – 6/4 – 2013" s. 407–426.

Virtanen, Pertti:

- Vahingonkorvaus. Laki ja käytännöt. Edita. Helsinki 2011.

Wuolijoki, Sakari:

- Luottolaitoksen johdon korvausvastuu. LM 2011 s. 1428–1447.
- Verkkopankkitoiminnan oikeudellinen sääntely. LM 2005 s. 234–258.

Wuolijoki, Sakari – Hemmo, Mika:

- Pankkioikeus. 2., uudistettu painos. Talentum. Helsinki 2013.

Yhteystiedot

PL 313

Itämerenkatu 3 A

00181 Helsinki

puh: 09 69 661

fax: 09 6966 410

www.viestintävirasto.fi